

„SULIPLUSSZ” Társadalmi innováció a hevesi
Eötvös József Református Oktatási Központban
EFOP-5.2.4-17-2017-00003

„Az adaptáció sikerességének mérése, értékelése független
értékelő által, értékelési zárójelentés készítése”

Szakmai tanulmány

1 BEVEZETÉS

1.1 A tanulmány célja. A Projekt és a Program kapcsolódása

A független szakértő által készített zárótanulmány célja, hogy egy külső, objektív, szakmai nézőpontból értékelje a Projekt eredményeit, hogy átfogóan, ugyanakkor, ha kell, részletekbe menően is rámutasson azokra a pozitívumokra és hiányosságokra, amelyek a Projekt-dokumentáció áttanulmányozása során láthatóvá váltak. A különböző előjelű megállapítások nem elsősorban a Projekt hasznosságának alátámasztására vagy megkérdőjelezésére vonatkoznak, hanem arra, hogy a Projekt tapasztalatait felhasználva a Program továbbfejleszhető, szélesebb körben elterjeszhető legyen. A zárótanulmány így egyfajta tükör a Projektben közreműködő szakembereknek, hogy melyek azok a projektelemek, amelyek érdemesek a Programba történő beépítésre, s melyek azok, amelyeken célszerű változtatni. Mennyiben volt sikeres az adaptáció?

Az EFOP-5.2.4-17-2017-00003 „Az adaptáció sikerességének mérése, értékelése független értékelő által, értékelési zárójelentés készítése” alcímet viselő projekt egy létező, a társadalmi innováción alapuló „suliplussz” elnevezésű program adaptációjának mérhető sikerességét vizsgálja meg. Ezek alapján úgy lehet a Projektet és a Programot egymáshoz képest pozicionálni, mint egy elkészült zenei partitúrát, egy megírt zeneművet (Program) és magát az ebből készült előadást, hangversenyt (Projekt). Egy zenemű akkor is lehet kiváló, ha a karmester, a zenekar vagy a zongoraművész nem értően nyúl a darabhoz. Ennek fordítottja is elképzelhető: egy kevésbé jól sikerült zeneművet is meg lehet szólaltatni magas színvonalon, a közönségnek tetszően. E bevezető párhuzam célja, hogy bemutassa, mi a feladata a független szakértőnek e zárójelentés összeállításakor. Elsősorban az előadást (a Projektet) mutatja be, azt elemzi, s csak annyiban tér ki az eredeti zeneműre (Programra), amennyire azt a Projekt elemzése és értékelése indokolja.

1.2 A tanulmány módszertana

A tanulmány módszertana dokumentum- és tartalomelemzés. A függetlenség pozícióját épp az biztosítja, hogy nem követtük nyomon a Projektet, sem a szakmai projektelemről, sem pedig a Projektet megvalósító szakemberekről és a mentoráltakról nincsenek személyes benyomásaink. A két, tanulmányozott Projekt-indító alapidokumentum a „SULIPLUSSZ” PROGRAM elnevezésű, Hevesen, 2017 novemberében keltezett, 80 oldalas tanulmány, valamint az erre épülő, a *Társadalmi innovációk – Adaptációk, új módszerek kiterjesztése EFOP-5.2.4-17 SZAKMAI TERV „SULIPLUSSZ”*. *Társadalmi innováció a hevesi Eötvös József Református Oktatási Központban* címet viselő 124 oldalas dokumentum (Hevesen, 2017. november 22-én keltezték, majd a Társadalmi Innováció Tanács szakmai véleményének megfelelően kiegészítették Hevesen, 2017. december 02-án, végül pedig 2018. szeptember 26-án módosították. A két alapidokumentum mellett több tucat, az egyes projektelemekre vonatkozó szakmai és mentori beszámolót, valamint hasonló számban egyéb dokumentumokat (egyéni előrehaladási naplók, egyéni fejlesztési tervek, összegző értékelések, családdal való kapcsolattartás és

kommunikáció adatlapjai stb.) tanulmányozhattunk. Fontos forrásnak tekintettük az *Innováció mérés* főcímet viselő, 60 oldalas dokumentumot, amelyet sajátos módon kezeltünk. Ugyanis ez a tanulmány is részben azokat a dokumentumokat elemzi, amelyeket magunk is. Ugyanakkor törekedtünk arra, hogy e dokumentumot csak az innováció mérésének sikeressége kapcsán értékeljük.

1.3 A tanulmány során alkalmazott társadalom- és neveléstudományi elméleti keret: tőkeelméletek.

Mind a Program, mind pedig a Projekt olyan célokat fogalmaz meg (hátrányos helyzet leküzdése, esélyegyenlőség biztosítása, felzárkóztatás, tehetséggondozás, pályorientáció, tanulási és közösségi kompetenciák fejlesztése stb.), amelyek a legkomplexebb módon az egyetemes szociológiában népszerű kutatási terület, az úgynevezett „tőkeelméletek tárgyalnak”. Előbb röviden foglaljuk össze, melyek e társadalomtudományi kutatási terület főbb jellemzői (kutatók, elméletek, főbb megállapítások), majd arra is kitérünk, hogy miként lehet ezek alapján értelmezni a Projekt szakmai kereteit.

A híres francia társadalomtudós, Pierre Bourdieu volt az első, aki amellet érvelt, hogy a tőke, mint erőforrás nem csupán fizikai (anyagi, vagyoni) értelemben létezik, mint ahogy a marxisták állították, hanem kulturális és társadalmi értelemben is beszélhetünk tőkéről.¹ Bourdieu megközelítésének további újszerűségét az jelentette, hogy szerinte e három formában értelmezhető, az egyén birtokában lévő tőkeforma egymásba konvertálható, továbbá csak befektetett munkával (és idővel) növelhető, illetve szimbolikus formában is megjelenhet. Ha tehát valaki, például tanulás formájában a kulturális tőkébe fektet időt és munkát (egyszóval tanulásra fordítja idejét), jó eséllyel indulhat jobb pozícióból a majdani munkaerőpiacon, így magasabb presztízsű és nagyobb jövedelemmel bíró állást kaphat, ami a gazdasági tőkénének emelésével jár. Bourdieu figyelme az 1950-es években még a törzsi társadalmakat vizsgáló antropológusként (pl. Algériában) fordult a tőkeformák (elsősorban a szimbolikus tőke) felé, majd az 1960-as években már inkább az oktatásszociológia irányából gazdagította tapasztalatait. Ekkor figyelt fel arra, hogy a társadalmi egyenlőtlenségek iskolai egyenlőtlenséggé válnak, majd a végzettségek, diplomák és nyelvvizsga-bizonyítványok megléte vagy nem-léte, eltérő karrier-eséllyel felruházva, ismét társadalmi egyenlőtlenséggé alakulnak vissza. Úgy látta tehát, hogy a fennálló iskolarendszer nemhogy nem képes orvosolni a társadalmi egyenlőtlenségek újratermelését, hanem épp annak okozója. E megállapítás azért is fontos, mert a Program és a Projekt végső célja is az, hogy a mélyszegénységben, (halmozottan) hátrányos helyzetből érkező gyermekeknek megadja az esélyt, hogy kitörjenek léthelyzetükből, legalábbis csökkentsék a társadalmi egyenlőtlenségük újratermelődését. Bourdieu tőkeelméletét elsősorban a társadalmi tőke területén gondolták újra az őt követő társadalomkutatók.²

¹ Magyarul: Bourdieu, Pierre (1998) Gazdasági tőke, kulturális tőke, társadalmi tőke. In: *Tőkefajták: A társadalmi és kulturális erőforrások szociológiája* (Szerk.: Lengyel Gy. – Szántó Z.). Aula Kiadó, Budapest. 155–176.

² Coleman, James. S. (1994) Társadalmi tőke. In: *A gazdasági élet szociológiája* (Szerk.: Lengyel Gy. – Szántó Z.). Aula Kiadó, Budapest. 99–127.; Coleman, James. S. (1998) A társadalmi tőke az emberi tőke termelésében. In: *Tőkefajták: A társadalmi és kulturális erőforrások szociológiája* (Szerk.: Lengyel Gy. – Szántó Z.). Aula Kiadó, Budapest. 11–43.; Granovetter, Mark (1991) A gyenge kötések ereje. A hálózatelmélet felülvizsgálata. In: Angelusz Róbert–Tardos Róbert (szerk.): *Társadalmak rejtett hálózata*. Magyar Közvéleménykutató Intézet, Budapest.; Putnam, Robert D. (1993): *The Prosperous Community, Social Capital and Public Life*. The American Prospect Online. 1993.03.21.

Többségüknél (James Coleman, Robert Putnam, Mark Granovetter vagy Francis Fukuyama) a társadalmi tőke már közjó, amelyet egy csoport vagy hálózat birtokol, s nem az egyes emberek. Most szükségtelen részletesen belemennünk, hogy milyen újabb szemponttal gazdagodott az említett kutatóknál a társadalmi tőkeelmélet, inkább arra utalunk, hogy a társadalmi tőkét már olyan jelenségekkel is összekapcsolták az elmúlt évtizedekben, mint a bizalom kérdése vagy egy társadalom egészségi állapota³. Ezt bizonyítják azok az adatok is, miszerint a leszakadó, gazdaságilag hátrányosabb helyzetű térségekben magasabb a sajátos nevelési igényű (SNI) és az egyéb tanulási zavarral küzdő gyermekek aránya. A Program és a Projekt célkitűzésének fontossága csak így érthető meg igazán. A tőkékből való részesedés hiánya egy egyén, egy család vagy egy közösség esetében komplex állapotnak tekinthető, magába foglalja a kedvezőtlen lakáskörülményeket, az alacsony jövedelmi viszonyokat, az iskolai teljesítmények kudarcait, benne a korai iskolaelhagyással, a prosperáló (és nem visszatartó) társadalmi kapcsolatok hiányait, a meglévő kapcsolatok abnormális formáit, a rossz egészségügyi állapotot, s a születéskor várható jóval alacsonyabb életkort. Ebből az „ördögi körből” valahogy ki kell törni, amely nemcsak ezen csoportok tagjainak érdeke, hanem mindannyiunk, „össztársadalmi” érdeke is. S hol is lehetne kezdeni, mint ott, ahol Bourdieu is kezdte az iskolánál, a nevelésnél, amelynek az alaprendszere ha nem is tudja kellőképp orvosolni ezt az összetett problémát, innovatív megoldásokkal, plusz programokkal mégiscsak a bensővé tett (inkorporált) kulturális tőke növelésére tesz kísérletet a hátrányos helyzetű gyermekek és fiatalok körében, mely elvezethet az intézményesült kulturális tőke (bizonyítványok, végzettségek, érettségi) megszerzésének esélyéhez, s a (halmozottan) hátrányos helyzetből való kitöréshez. A Projekt azonban nem csupán a kulturális tőkébe növelésébe investál. A Projektben résztvevő gyermekeknek és ifjaknak határozottan nő a kapcsolatrendszerük, ezáltal a társadalmi tőkéjük is, amelyet például (a „granovetteri” gyenge kötésekön keresztül) a pályaaorientációban tudnak sikerrel felhasználni. Végző soron gazdasági tőkéjük is növekszik, a programok számukra ingyenesek, a kirándulásokat, utazásaikat, étkezéseiket a Projekt ingyen biztosítja, így a családokról leveszi mindezek anyagi terheit.

1.4 A tanulmány felépítése.

A Bevezetést követően a Projekt bemutatására kerül a sor, melynek keretében röviden ismertetjük a Projekt alapját képező Programot, majd a pályázati felhívás céljainak történő megfelelést tekintjük át. Ezt követően kitérünk arra, hogy melyek voltak a Projekt céljai, mennyire volt képes pontosan és relevánsan feltárni azokat a társadalmi és gazdasági tényezőket, amelyek meghatározzák a Projekt megvalósításának helyszínéül szolgáló térséget. Majd összefoglaljuk a Projekt módszertanát, végül pedig a Projekt keretében megvalósuló szakmai tartalmakat és projektelemeket. A tanulmány legterjedelmesebb részét a Projekt részletes ismertetése és értékelése jelenti, melyet különböző, összesen

<http://www.prospect.org/print-friendly/print/V4/13/putnam-r.html>; Fukuyama, Francis (1995) *Trust: The Social Virtues and the Creation of Prosperity*. Free Press, New York.

³ Skrabski Árpád (2003) *Társadalmi tőke és egészségi állapot az átalakuló magyar társadalomban*. Corvinus Kiadó, Budapest.

16 szempont szerint tárgyalunk. A zárófejezet a Projekt átfogó szakmai értékelése, benne a SWOT-analízissel, s a különböző javaslatok és ajánlások megfogalmazásával.

2 A PROJEKT BEMUTATÁSA

2.1 A Programról röviden

A hevesi Eötvös József Református Oktatási Központ (továbbiakban Központ) által kidolgozott „Suliplussz” program deklarált célja az oktatási intézményben jelen lévő hátrányos helyzetű tanulók támogatása, iskolai lemorzsolódásuk esélyének csökkentése, a felsőoktatásba, a továbbtanulás egyéb rendszerébe való bekapcsolódása révén. A 2014-2015-ös tanévben kiteljesedett Program a Projekt elindulásáig több mint 40 tanulót vont be a tevékenységébe, s összesen 6 mentor támogatta a munkát. A Központ szakemberei nem csak arra figyeltek fel, hogy az érintett tanulók javarészt hátrányos helyzetű családokból érkeznek, hanem arra is, hogy jelentős részüknél hiányzik az alapvető tanulási motiváció, az életcél, munkavállalási lehetőségeik jövőjét borúsan látják, a rendhagyó foglalkozásokra nehezen vonhatóak be. Igaz, azt is tapasztalták, hogy akit sikerült bevonni a foglalkozásokba, azok körében már könnyebb volt fenntartani a motivációt. A Program lényege a szisztematikusan felépített, egyéni igényekre hatékonyan, intézmények közti aktív párbeszédre alapuló aktív közreműködésre épülő egyéni fejlesztés módszere. Az egyéni fejlesztés során alkalmazott módszertanok, vázlatosan: mentorálás, közösségépítés, kompetenciafejlesztés, pályaorientáció, családlátogatás, intézményközi munkamegbeszélések, együttműködések, mérés, a nyomonkövetés eredményének összegzése, szakmai összegzés, módszertani összegzés, értékelési összefoglaló. Az egyéni fejlesztés kiterjed tanulmányi előmenetelt javító, iskolába járási hajlandóság növelését célzó intézkedésekre, valamint a szociális körülmények detektálását, definiálását, javítását célzó átfogó életminőség emelésre egyaránt. Mindebben kitüntetett szerepet kap a szakemberekből, pedagógusokból álló mentori munkacsoport, s a tevékenységhez kapcsolódó infrastrukturális háttér (fejlesztő és csoportszoba, fejlesztő-eszközök stb.). A Programban való részvétel folyamata, vázlatosan a következő. Intézményközi párbeszéd alapján, valamint bemeneti mérés alapján veszélyeztetett célcsoport-tagok észlelése - bemeneti mérés elvégzése - egyéni fejlesztési terv készítése - előrehaladás (dokumentált, mérhető) biztosítása hangsúlyosan közvetlen intézményszereplői párbeszédrel (iskola-védőnő, egészségügyi szolgálat, pedagógiai szakszolgálat, nevelési tanácsadó, gyermek, és ifjúságvédelmi szakember, települési önkormányzat, egyéb intézményi partnerek, szülői munkaközösség) (egyéni jellemzők feltárása, közös meghatározása, már észlelt személyi jellemzők átadása, közös szakmai párbeszéd) - fejlődés érdekében meghatározott célok elérésének szakaszolt köztes mérése - kimeneti mérés – nyomon követés. Az érintett célcsoporttagok, vagyis a hátrányos helyzetű tanulók azonosítását tehát a bemeneti mérés követi, melynek módszertana helyi jellemzőket felismerő és elismert, eredményes fejlesztési módszertanon alapul. A bemeneti mérés alapján alakítják ki a fejlesztési célokat, majd a tanulók, szüleik, valamint

helyi intézmények bevonásával dolgozzák ki az Egyéni Fejlesztési Tervet. Az ebben foglalt célok elérése érdekében minimum egy tanéves időszakot átölelve valósítják meg a tervet, melynek során rendszeresen mérik a részeredményeket, amelyek alapján megtörténnek a visszacsatolások a tervben foglaltakra vonatkozóan. A Program eredményességét a rendszeres szülői kapcsolattartás, az aktív intézményközi párbeszéd és a záró értékelés segíti. Jól látszik, hogy a Program sikerességének vannak kulcsállomásai. Ezek közül is kiemelendő a bemeneti mérés fontossága, hiszen ezen alapul az Egyéni Fejlesztési Terv is. Jelen tanulmánynak nem célja a Program szakmai értékelése, de érdemes leírni, hogy a bemeneti mérés során alkalmazott tesztek a következők. Meixner teszt, Discalculia teszt, Kommunikációs stílus kérdőív, Coopersmith-féle önértékelési kérdőív, Tanulási stílus kérdőív és Tanulás iránti attitűd kérdőív. Ezek átfogó és máig jól használható mérést segítő szakmai anyagok. Például, a több mint fél évszázada kidolgozott Coopersmith által 1967-ben kidolgozott kérdőívet alkalmas általános iskolás és középiskolás tanulók önértékelésének vizsgálatára. A Program részét képezi egy azt szakmailag támogató tananyag, mely digitális formában, online elérhető. Igaz, a tananyag fejlesztése már a Projekt tevékenységének is részét képezte. Összefoglalóan megállapítható, hogy a „Suliplussz” a korai iskolaelhagyás csökkentése érdekében kidolgozott olyan Program, melynek egészében és elemeiben történő biztosítása nem alapfeladata a köznevelési intézményeknek.

2.2 A felhívás céljaira való reflexió

A JONATHAN LIVINGSTON SEAGULL ALAPÍTVÁNY az Európai Unió támogatásával, a „SULIPLUSSZ” Társadalmi innováció a hevesi Eötvös József Református Oktatási Központban elnevezésű EFOP-5.2.4-17-2017-00003 projekt keretén belül kidolgozott és elindított egy komplex, tanulást segítő programot a hátrányos helyzetű térségek közoktatásában résztvevő tanulók felzárkóztatásának elősegítésére. Részletesen, a projekt célja egy olyan innováció kidolgozása, amelynek eredményeképpen az iskolai lemorzsolódás csökkenése, a tanulók élethosszig tartó tanulásba való bevonása, tanulókkal kapcsolatos attitűdjük pozitív változása realizálódik. Az innováció alapja céljaink szerint egy adaptálható, módszertanilag újszerű pedagógiai megoldásokat előtérbe helyező, a szolgáltatások multidiszciplináris eredetét definiáló program, mely figyelembe veszi a célcsoportok igényeit, s a tudományterületek közötti átjárhatóság igényét. A komplex program közel 31 tevékenység típusra bontható, ebben kiemelt szerepet kap a projekt (adaptáció) eredményességének nyomon követése, sikerességének mérése, értékelése független értékelő által. A pályázati felhívásnak (EFOP-5.2.4-17) teljes mértékben megfelel a Projekt, hiszen ebben az esetben egy már meglévő új módszer („suliplussz” program) elterjesztésének céljáról van szó, amelynek középpontjában az innováció és az adaptáció állt. Az EFOP-5.2.5-18-as felhívás már teljesen új módszer kidolgozását várta el a pályázóktól, viszont a „suliplussz” program már 2014-2015 óta létezik.

2.3 A Projekt céljai, a kiinduló – társadalmi – oktatási – helyzetre vonatkozó megállapítások

A Projekt egy rendkívül összetett, számos humánszolgáltatást kínáló, a tudományterületek közötti együttműködésre építő kísérleti programként lett meghirdetve és elindítva. Legfőbb célja a társadalmi beilleszkedés támogatása, a hátrányos helyzet csökkentése, az iskolai lemorzsolódás csökkentésének biztosítása. A Projekt szakmai terve részletesen bemutatta a célcsoportokat érintő térségek (járások) társadalmi, gazdasági és oktatási helyzetét. A Projekt fókuszában a lemorzsolódással fenyegetett célcsoport által lakott települések és járások állnak. A Központ által képviselt hevesi járás mellett a két konzorciumi partner nem feltétlenül a székhelyüket képviseli. A salgótarjáni konzorciumi partner a gyöngyösoroszi településhez kapcsolódóan valósította meg a Projektben vállalt szakmai feladatait. A Központ tanulói összlétszámán belül a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók aránya megközelíti a 15%-ot, a hátrányos helyzetű tanulóink aránya is magasnak mondható (több mint 30%). Roma tanulók aránya magasabb, mint 20% az összlétszámukhoz viszonyítva. Ez nyilván jóval kedvezőbb arány a kistérség (járás) arányaihoz képest, de így is jól látható, hogy a Projekt célkitűzései szempontjából releváns tapasztalatokkal bíró intézményről van szó. A terület köznevelésre és szociális ellátásra fókuszáló, de általános érvényű, a munkaerőpiaci és az egészségügyi ellátás kérdéseire is kitérő bemutatását a szakmai terv 2.2., 2.3. és 2.4. fejezete foglalja magában. Itt nem csupán a konzorciumi partnerek környezetére (Heves, Debrecen és Salgótarján) utaló adatok közöl a dokumentum, hanem azokat a településeket is, amelyek általuk bekerültek a Projekt helyszínei közé (Gyöngyösoroszi, Nyíregyháza, érintőleg: Átány). Realitásnak tekinthető az az összegző megállapítás, miszerint „a salgótarjáni, debreceni, nyíregyházi, gyöngyösoroszi megvalósítási helyszínek a célcsoportjainkba tartozó (köznevelési intézménybe járó, felnőttképzésbe bevonható, valamint a területen tevékenykedő szakemberek) egyéneket megfelelő arányban tudják prezentálni, s az adaptáció bevezetése ezen területeken jól mérhető, objektív módon vizsgálható majd.”

2.4 A Projekt módszertana és a Projekt keretében megvalósuló szakmai tartalmak és projektelemek

A Projekt módszertanát és szakmai tartalmát, projektelemeit a szakmai terv 2.6. „Adaptációs programtevékenységek bemutatása, tudásmegosztás módszerei” című fejezete 15 oldalon keresztül részletesen bemutatja. Ebben az összefoglalóban csak a tevékenységek egy részét emeljük ki. A Projektben belül megvalósított legfontosabb és legkomplexebb szakmai projekteleme és tevékenysége a Programban is kitüntetett szerepet kapó **mentorálás** volt. A mentori tevékenység kvalitatív módszerű értékelésében fontos forrást jelentettek a mentori beszámolók. A mentoroknak nagy segítséget jelentett a Projekt honlapjáról elérhető tananyag, s a mentorok közötti tapasztalatcsere. A foglalkozások alkalmainak száma mentoráltanként eltérhetett. A Központban például volt, akivel heti rendszerességgel (összesen 30 alkalommal), s volt, akivel havonta (összesen 12 alkalommal) folyt a mentorálás. A foglalkozások tematikájának összeállítása, az alkalmazott eszközök változatosak voltak. Hevesi

tapasztalat szerint a tabletek és a digitális tábla használata javított a foglalkozások eredményességén, a mentoráltak motivációján. A mentorálás jelentős adminisztrációs terhet jelentett a mentoroknak, akik igyekeztek megfelelni az előírásoknak, s kivétel nélkül pontosan vezették a kötelező naplóikat, figyelve arra, hogy a személyes adatok védelmének megfelelően minden hozzáférhető adat is nagy biztonságban legyen. Az sem volt mindegy, hogy milyen korú tanulók alkották a mentorálti célcsoportot az adott iskolában. Gyöngyösorosoziban, például 7-8. osztályosok, így körükben a mentori munka során az egyéb kompetenciák fejlesztése mellett nagy hangsúlyt kapott a pályaeorientációs ismeretanyag átadása. Nagy hangsúlyt kapott a Projektben az átgondolt módszertanra (3 alkalomra bontott, összesen 15 órás foglalkozásra vagy a 10 alkalomra bontott, összesen 50 órás foglalkozásra) épített, különböző témájú **tréningek**. A tanulásmódszertani tréning egy olyan, szakmai projektelem volt, melynek célja, hogy a résztvevő tanulók megismerkedhessenek és elsajátíthassanak, a saját tanulási stílusuknak megfelelő tanulási technikákat, kialakíthassák saját komplex tanulási stratégiájukat. A tréning kiemelten foglalkozott a tanulási motiváció és a tanulási körülmények kérdésével. A pályaeorientációs tréningek fontos szakmai elemét képezték a Projektnek, amely a döntések fontosságára és komplexitására hívta fel a figyelmet (döntési stílusok; a döntések szerepe az életben; az egyéni döntések az iskolaválasztás és a pályaválasztás során; döntési mechanizmusok; döntéseinket befolyásoló külső tényezők; pályaválasztási döntés, mint komplex feladat és célrendszer). Ezen túl a pályaismeret (a pályaismeret tartalma, elemei és szerepe; a pályák osztályozási rendszere; az egyén és a pálya harmonizációja; információs források) és az életutak, életpályák megismertetésére került sor. A pályaeorientációs tréningek a következő szakmacsoportok alaposabb feldolgozását tették lehetővé: egészségügy, szociális szolgáltatások, oktatás, művészet, közművelődés, kommunikáció, gépészet, elektrotechnika-elektronika, informatika, vegyipar, építészet, könnyűipar. A csapatépítő tréningek a Projekt konzorciumi partnerei, a szakértői csoport tagjai közötti formális és informális kapcsolatépítés és információcsere egyik legfontosabb szakmai projekteleme volt. Ezekben az egynapos rendezvényeken lehetett kötetlenül beszélni a saját tapasztalatokról, eszmét cserélni az eltérő adottságból fakadó módszertani különbségekről is. A csapatban dolgozni tréningen azok a projektbe bevont személyek vettek részt, akik esetében a csoportos együttműködés, a kooperáció fejlesztendő területként jelenik meg, illetve akik esetében a csoportban való munka nehézségeket, konfliktusokat okoz. Ennek felmérése kapcsán elsősorban a mentorálási folyamatot vettük figyelembe, tehát főként a mentorok által delegált tanulók jelentek meg a tréningen. Ezeknek a fiataloknak a legfőbb jellegzetessége, hogy szociális helyzetükből fakadóan sokszor viselkedési zavarokkal, beilleszkedési nehézségekkel küzdenek, ezért a kooperációra való képességük kevésbé fejlett. Az egészségmegőrzési tréningek kiinduló gondolata az volt, hogy a hátrányos helyzetű társadalmi közegekből érkező gyermekek és fiatalok számára az alapvető higiénia sem biztosított minden esetben. A tréning célja ezért az volt, hogy felhívják a figyelmet az egészséges életmód fontosságára, a megfelelő higiénia biztosítására, valamint a prevenció lehetőségeire, valamint az addiktív folyamatok, viselkedési formák kialakulásának veszélyeire. Sajátos témát dolgozott fel a családi életre nevelés tréningje, melynek célja a családi életben előforduló nehézségek és problémák releváns kezelésének megtanulása, valamint a felkészülés a családi életre (házasság, gyermekvállalás, életvitel) volt. Sajátos

típusa volt e tevékenységnek az a három napos, 20 órás adaptációs tréning, melynek célja az volt, hogy a tananyag fejlesztése kapcsán a mentori tevékenység, valamint a hozzá rendelt egyéb, projektben megvalósuló szolgáltatásokat (tréningek a célcsoportnak, szolgáltatások a szakmai megvalósítóknak stb.) a módszertan szempontjából is megismerhessék. A tréning jó gyakorlatokból kiindulva, a korábbi, Központ által megvalósított program tapasztalatait felhasználva teremtett olyan szakmai keretet, amelyben a 20 fő résztvevő kapott széles értelemben ismereteket, gyakorlati készségfejlesztésre alkalmas tapasztalatokat. A szakmai tapasztalatok visszacsatolására adott lehetőséget a **szupervíziós tevékenység**. A szupervízió általános célja a segítő szakmában dolgozók mentális védelme és szakmai kompetenciájuk fejlesztése, a gyakorlati tapasztalatokból kiinduló és oda visszacsatoló tanulási folyamat. Konkrét célja pedig a problémás esetek bemutatása és megvitatása. A konkrét megvalósulás mikéntjéről beszámolók szólnak. A 2019. januárjában megvalósuló szupervíziós programban például a mentorok őszintén beszéltek a szakmai munka nehézségeiről. A 2019. áprilisi program keretében két konkrét kérdést jártak körül a szakemberek. Az első, a mentorált tanulók introvertált személyiségének, nehézkes kommunikációjának problémaköre volt, mely minden konzorciumi partner esetében ismert jelenségnek számított, hiszen minden esetben megjelentek a rendszerben azok a gyerekek, akik nehezebben nyíltak meg, akiknek több idő kellett ahhoz, hogy egyéni problémáikat a mentorról megosszák. A másik problémakört a professziók közötti kompetenciahatárok meghúzósa, felismerése, illetve a különböző professziók közötti hatékony kommunikáció kérdései alkották. A Projekt keretében megvalósított **workshopok** témái változatosak voltak, az egyéni tanulói életpálya legkülönbözőbb szakaszaihoz és kihívásaihoz kapcsolódott. Például, a 2019. április 26-án, a központban, a 9-12. osztályos tanulóknak és szüleiknek meghirdetett rendezvény témája („workshop a tanulásról”), általános címe ellenére kifejezetten a középfokú nyelvvizsgára történő felkészülésről szólt annak a tanulói célcsoportnak, akik tovább szerettek volna tanulni, s az új rendelkezések alapján, erre csak nyelvvizsgabizonyítvány birtokában lesz lehetőségük. A workshopon így a Projekt szakmai megvalósítóin kívül angol nyelvtanár is részt vett. Egy másik, 2018. szeptember 17-i workshopon a 9-10. osztályos tanulók számára az általános iskolából a középiskolába történt átmenet nehézségeiről, újfajta – például tanulásmódszertani - kihívásairól tartottak szakmai napot. A **kirándulások** voltak a Projektben résztvevő tanulók talán legkedveltebb szakmai rendezvényei. E látszólag kevésbé formális tevékenység nem csupán a szórakozásról szólt, még ha a benne résztvevőknek ez is volt az elsődleges hozadéka. A kirándulások ugyanis alkalmat adtak az informális tanulásra, a kooperációs és kapcsolatfejlesztő képesség fejlesztésére, hiszen a tanulók a szakmai segítőkkel és más konzorciumi tagokhoz kapcsolódó mentorált fiatalokkal fettek részt az eseményen. Az **egyéni tanácsadás** a Projektben elsősorban a pályatanácsadást foglalta magába, módszertani alapját Szilágyi Klárának az 1990-es évektől alkalmazott, öt lépcsős modellje (az igények meghatározása, tisztázás, elemzés, szintetizálás, megállapodás) jelentette. A Projekt egyénenként 10 órában valósította meg az egyéni tanácsadást. A Projekt módszertanának egyik kiemelt, sarkalatos pontja a **minőségügyi mérés** volt. A mérés módszertanának központi eleme, hogy kétféle kérdőívet (és mérési célcsoportot) is használtak, mind a szakmai megvalósítókra, mind pedig a tanulókra kidolgoztak egyet-egyét. A lekérdezés mátrixosan, a

tanulók és a szakértők egymásra hatását is mérte, mellette - önreflexív módon – a szakértők maguk is értékelték a Projekt eredményeit, illetve a tanulók is nyilatkoztak előrehaladásuk eredményeiről. A minőségügyi mérés elsősorban a szolgáltatások színvonalát vizsgálta, s elsősorban az elégedettséghez kapcsolódva tettek fel kérdéseket. 2018. augusztus 12-ig elkészült a mérés módszertana és dokumentációs rendszere, majd szeptember 15-től, ahogy a szolgáltatások elérhetővé váltak, megkezdődtek a mérések is. A Projekt minden azonosítható szolgáltatásához (együttműködés kialakítása, weboldal, szakmai konzultáció, adaptációs tréning, tanulmányút, mentorálás, workshop, pályaorientáció, csapatban dolgozni tréning, tanulásmódszertani tréning, kirándulás, tapasztalatmegosztó rendezvény, esettanulmány, tréningek három témakörben, egyéni tanácsadás, esetmegbeszélés – szupervízió, tananyagfejlesztés, egész életen át tanulást támogató rendezvény, egészségmegőrzés rendezvény, sportágválasztó rendezvény, egyéni esetnaplók vezetése, konferencia, látogatás, mentori tréning, csapatépítés) tartozott mérés. A Projekt kidolgozott egy komplex **monitoring** rendszert, keretében megvalósult fejlesztés társadalmi hatásainak folyamatos mérését, a hatásmérés folyamatainak ellenőrzését, részben külső szakértő bevonásával, adatgyűjtéssel és adatelemzéssel valósították meg. Ennek célja a projekt eredményeinek folyamatos felülvizsgálata volt. Miután a teljes szolgáltatási rendszeren belül a tanulói életpálya-építés támogatása volt a legfőbb tevékenység, ezért a monitoring tevékenység is ezt helyezte előtérbe. A minőségügyi mérést is magába foglaló monitoring rendszer egyszerre használta a kérdőívet és az interjút, mint adatgyűjtési technikát. A minőségügyi mérés és a komplex monitoring rendszernek is a legfőbb célja a visszacsatolás, a szolgáltatás minőségének javítása érdekében. Ez a Projekt szakmai tevékenységeinek minden területén megvalósult. Például, egy 2019. május 31-i keltezésű szakmai beszámolóban a webszerkesztő ismertette azokat a változtatásokat, amely a honlap akadálymentesítése, jobb felhasználhatósága és áttekinthetősége irányában tett lépéseket dokumentálta. Különösen a regisztrációval kapcsolatos technikai problémák orvoslása jelentette a legfontosabb megoldandó feladatot. Szintén a monitoring tevékenységet erősítette a **szakmai konzultáció** tevékenysége, melyen a Projekt konzorciumi szervezeteinek képviselőin túl olyan civil partnerek is részt vettek, akik a projekt szakmai tartalmával kapcsolatosan releváns információkkal, megvalósított projektekkel rendelkeztek, mivel e diskurzusok célja a közös gondolkodás, a projekt ellenőrzése mellett a folyamatos hálózati kapcsolatrendszer fejlesztés és a szakmai tudásanyag bővítése volt. A szakmai konzultáció célja, az innováció mérés dokumentumában megfogalmazottak szerint, „hogy a projektben jelen lévő szakembereknek lehetőséget adjon arra, hogy a tevékenységek megvalósítása során nyert szakmai tapasztalatokat, kérdéseket egymással megvitassák, annak érdekében, hogy egyrészt csökkentsék a projekt kockázatait, másrészt pedig hozzásegítsék a megvalósítókat ahhoz, hogy magasabb szintű, jobb minőségű szolgáltatásokat tervezhessenek”.

A Projekt keretében valósult meg az **online anyag** és a hivatalos **honlap** (www.suliplussz.hu) fejlesztése, melyről a Projekt részletes értékelése fejezetben írunk hosszabban.

3 A PROJEKT RÉSZLETES ÉRTÉKELÉSE KONKRÉT SZEMPONTOK MENTÉN

3.1 Mennyiben vette figyelembe a Projekt az EU értékeit, ajánlásait, szabályait (GDPR, környezeti és kulturális értékek védelme stb.)?

A Projekt a kiinduló szakmai tervében pontosan meghatározta azokat a hivatalos dokumentumokat (elsősorban stratégiákat és akcióterveket), amelyek célkitűzései párhuzamba hozhatóak, vagy teljes mértékben azonosak a Projekt céljaival. Így, jogosan hivatkoztak az olyan szakpolitikai célkitűzésekre, mint a *Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia* (célterület: életszínvonal emelése, közösségfejlesztés, iskolai lemorzsolódás csökkentése); a *Köznevelés Fejlesztési Stratégia* (célterületek: az innovatív módszerek és a holisztikus módszertan); a *Végzettség nélküli Iskolaelhagyás Stratégiája* (célterületek: a humánszolgáltatások nyújtása); az *Ifjúsági Garancia Akcióterv* (célterület: a foglalkoztatási mutatók javítása, iskolai teljesítmény növelése, családi közösségi értékek fejlesztése és tudatosítása); a *Nemzeti Ifjúsági Stratégia* (célterület: ifjúsági igények, célcsoportok humánszolgáltatása); a *Civil Stratégia* (célterület: partnerek bevonása, konzorciumi tagok széles kapcsolatrendszere a civil életben); az *Egészséges Magyarország Stratégia* (célterület: az egészséges életmódra való nevelés, sport támogatása); a *Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia* (célterület: a kirekesztődés csökkentése, hátrányos helyzetű társadalmi csoportok aktivizálása, beilleszkedésük segítése, szolgáltatásokhoz való hozzáférésük javítása); a *Semmelweis Terv* (célterület: az egészséges életmóddal kapcsolatos információ átadása, mentális gondozás); a *Nemzeti Népegészségügyi Program* (célterület: egészséges életmód, prevenció); a *Duna Régió Stratégia* (célterület: társadalmi beilleszkedés segítése, hátránykompenzáció) vagy az *Európa 2020 Stratégia*, mely deklarálta a korai iskolaelhagyók arányának 15-ről 10 százalékra csökkentését és a diplomások arányának 40%-ra növelését, továbbá 20 millió szegénységi küszöb alatt élő európai polgár felemelését. Az itt felsorolt dokumentumok mellett több egyéb, a szakmai tervben nem nevesített Stratégia célkitűzéseit is megvalósította a Projekt. Például, a 2011-ben elfogadott, s 2020-ban megújult *Európai Roma Stratégia* által felvázolt állapotok⁴ javítása igényli a társadalmi felzárkóztatás olyan innovatív megoldásait, amelyeket a Projekt is kínált. Nagyon fontos felismerésen alapul az a cél, miszerint javítani kell a transzgenerációs negatív helyzeten. Másképp fogalmazva, a negatív családi (szülői) mintákat a gyermekeket célzó oktatási és társadalmi felzárkóztatási programon és projekten keresztül lehet orvosolni, kompenzálni. A nemzeti szintű dokumentumok közül kiemelendő a 2011. évi CXC törvény a

⁴ Az Európai Roma Stratégia megújításának alapját egy jelentés adta, amely a 2011-ben elfogadott Stratégia nyomán keletkezett eredményeket foglalta össze. A jelentés szerint „a legnagyobb roma népességgel rendelkező kilenc uniós tagállamban a romák mintegy 80%-a az ország szegénységi küszöbe alatt él”, ezt pedig a következő adatok teszik igazán sokkolóvá: a romák 33%-a folyóvíz nélküli lakásban él; a roma gyermekek egyharmada jön olyan háztartásból, ahol éheznek; valamint a 6-24 év közötti fiatalok 50%-a nem vesz részt az oktatásban. A jelentés azt is kiemeli, hogy a „munkaerőpiacra való belépés terén nem figyelhető meg javulás, sőt a nem foglalkoztatott, oktatásban és képzésben nem részesülő fiatal romák aránya még növekedett is” – 2019-ben a romák 68%-a volt korai iskolaelhagyó. (https://mandiner.hu/cikk/20200916_romastrategia_eu)

Nemzeti Köznevelésről, amely kiemelten foglalkozik a felzárkóztatás témájával. Az európai és a nemzeti szintű stratégiák és akciótervek mellett a Projekt figyelembe vette a helyi szintű fejlesztési dokumentumokat is. Például, *Heves Város Településfejlesztési Koncepciója* tartalmazza az átfogó fejlesztés, az idősek, fiatalok és hátrányos helyzetűek segítése, valamint a foglalkoztatási mutatók javítása céljait. Összességében megállapítható, hogy a Projekt kiemelkedően teljesített a szakmai tervek és célok megfogalmazásától kezdve, a megvalósítás

Külön kiemelt figyelmet fordít a Projekt a 2010-es években megszigorodó GDPR-szabályok alapján⁵ folytatott adatvédelemre. A Projekt honlapján, a dokumentumok menüpont alatt, elérhető mind a három konzorciumi partner részletes *Adatvédelmi tájékoztató az Érintettek számára a támogatást igénylők, kedvezményezettek által végzett adatkezelésről* elnevezésű dokumentuma, amelyben kitérnek a személyes adatok kezelésének jogi hátterére, a különböző adatkategóriák szerint az adatkezelés céljára, jogalapjára, időtartamára és kötelezőségére, a más adatkezelőktől megszerzett adatok kezelésére, az érintettek adatai megosztásának módjára, a más szervezetek felé történő adattovábbításra, az érintettek adatvédelmi jogainak érvényesítési lehetőségére és az adatvédelmi kérések benyújtásának módjára. A dokumentumok részletesen tartalmazzák a jogorvoslati lehetőséget biztosító Felügyeleti Hatóság elérhetőségét.

Miután a Projekt európai uniós támogatásból működött, így kötelezően kiemelten kezelte annak előírásaihoz köthető horizontális vállalásait, melyről a 2019. május 31-én kelt beszámoló is árulkodik. A környezetvédelmi, esélyegyenlőségi és az infokommunikációs akadálymentesítési szempontok megjelentek a megvalósított tevékenységek során, például a környezeti terhelés minimalizálására törekvés keretében, az írószerbeszeréseknél az újrahasznosított papírt preferálták.

Összességében elmondható, hogy e szempontoknak a Projekt maradéktalanul megfelelt.

3.2 Milyen mértékben volt megalapozott a Projekt szakmailag, kiváltképp a benne nevesítetten szereplők, a konzorciumot vezető intézmény, a konzorciumi partnerek, a Projekt menedzsmentjének szakmai kompetenciái és tapasztalatai?

A konzorciumvezető értékelése

A Projekt konzorciumvezetője az **Eötvös József Református Oktatási Központ**, amely komplex közoktatási és köznevelési feladatokat ellátó és szolgáltatásokat nyújtó intézmény, hiszen óvoda, általános iskola, gimnázium, szakközépiskola, szakközépiskola, valamint alapfokú művészeti iskola és kollégium is tartozik hozzá. A szakmai tervben magukról így vallanak. „Az Eötvös József Református Oktatási Központ, illetve annak szakmai elődje közel 25 éve végzi feladatellátását Heves városában, a dél-hevesi kistérség egyetlen középiskolájaként. A csaknem öthektáros parkkal körülvett intézményben több száz diákkal és közel száz munkatárssal végzünk középiskolai köznevelési tevékenységet négy- és hat

⁵ A hivatkozás pontos háttere a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló, 2016. április 27-i (EU) 2016/679 európai parlamenti és tanácsi rendelet (általános adatvédelmi rendelet, a továbbiakban: GDPR) 4. cikke.

évfolyamos gimnáziumi, szakközépiskolai, szakiskolai formában, felnőttképzési tevékenységünk is a térség képzési kínálatát színesíti. Kollégiumunk 70 fő részére biztosít férőhelyet, az általunk működtetett autósiskola és ECDL vizsgaközpont szintén a tanulók esélyeit hivatott szolgálni. Az iskola a mai formában 1987 óta működik. (...) Intézményünk Heves vonzáskörzetében stratégiai jelentőséggel bír tekintettel arra a körülményre, hogy az egész kistérségben más középfokú oktatási intézmény nem található. Ez széles képzésstruktúrát igényel és nagy felelősséget jelent, hiszen az iskola nem egy egyszerű oktatási intézmény, hanem a környék egyik szellemi műhelye.” A Központ honlapján pedig megerősítik, hogy „Iskolánk elkötelezett az állandó tartalmi és formai megújulás mellett, ennek érdekében folyamatosan kutatjuk az alap és kiegészítő tevékenységünk mind magasabb színvonalon történő biztosításához feltételrendszert nyújtó pályázati támogatásokban való részvétel lehetőségét.” S valóban, a törekvés sikeressége számos elnyert pályázatban mutatható ki. Ily módon már projekt tapasztalatot szerezhettek tehetséggondozásban (Református tehetséggondozó kör kémia tantárgyból: NTP-MTTD-18-0004, Tehetséggondozó hálózat kiépítése az Eötvös József Középiskolában: TÁMOP-3.3.7-09/1-2010-0009 és Útravaló-MACIKA és Szakiskolai Tanulmányi Ösztöndíj minden tanévben), egészségfejlesztésben (Egészség porta, egészség portál- Komplex egészséges életmód program: EFOP-1.8.5-17-2017-00324), a család és az értékek kapcsolatáról (Értékek a családban: EFOP-1.2.1-15-2016-00062), sportfejlesztésben (Sportágakat népszerűsítő nap az Eötvös Református Oktatási Központban: NTP-SR-16-0019), a továbbtanulás témakörében (Nyitott út a továbbtanuláshoz: TÁMOP-3.3.10-B/12-2013-0035), a munkaerő-piac területén (A munkaerő-piaci igényekre reagálni képes szakképző rendszer kiépítése az Észak-magyarországi Régióban: TÁMOP-2.2.3-07/2-2F-2008-0001), a kultúra és a közoktatás kapcsolatában (Kultúra és közoktatás partnerségben Hevesen: TÁMOP-3.2.11/10-1-2010-0204), infrastrukturális és informatikai fejlesztésben (Infrastruktúrafejlesztés az Eötvös József Középiskolában: ÉMOP-4.3.1/B-09-2010-0001, A gyakorlati képzés infrastruktúrájának fejlesztése az ÉMOR-TISZK Zrt. intézményeinél: TIOP -3.1.1-09/1-2009-0011 és Heves város iskoláinak informatikai fejlesztése: TIOP-1.1.1-07/1-2008-1085), a szakképzés területén (A szakképzés tárgyi feltételeinek fejlesztésére irányuló beruházás a Munkaerő-piaci Alap Képzési Alaprész /MPA KA/ 2008. évi decentralizált keretének terhére: MPA KA Decentralizált kerete DT-EM/2/023/2008 és A szakképzés tárgyi feltételeinek fejlesztésére irányuló beruházás a Munkaerő-piaci Alap Képzési Alaprész (MPA KA) 2010. évi decentralizált keretének terhére: MPA KA Decentralizált kerete DT-EM/2/009/2010) és a tanulmányi kirándulások szervezésében és megvalósításában (Határtalanul! Kirándulás, tanulmányi programok minden tanévben). Mindezek alapján megállapítható, hogy a Központ szakmai – oktatási portfóliója és előzetes szakirányú pályázati tapasztalatai a legmesszemenőbbekig alkalmassá tették a konzorciumvezetésre. A Központ kapcsán még kiemelendő, hogy 2012 szeptemberétől az intézmény a Tiszáninneri Református Egyházkerület fenntartásába került, azóta az Eötvös József Református Középiskola, Szakiskola és Kollégium néven folytatja tevékenységét. Ez a tény nagymértékben elősegítette - a református egyházon és oktatási hálózaton keresztül – a szakmai partnerek kiválasztását, a konzorciumi kapcsolattartást.

A konzorciumi partnerek értékelése

A két konzorciumi partner közül a salgótarjáni székhellyel rendelkező **A J. L. SEAGULL Alapítvány** 1994 óta működik Nógrádban, bizonyos programjaik vonatkozásában teljes megyei lefedettséggel. Az alapítvány cél szerinti tevékenységei a közel harminc évvel ezelőtti megalapítástól kezdődően az elmaradott térségben élő, hátrányos helyzetű nógrádiak – a közoktatásból kikerült fiatalok, pályakezdő fiatalok, a munkaerő-piaci integrációban nehézségekkel küzdő aktív korú felnőttek, így a tartós álláskereső, inaktív, s kiemelten a nők - esélyegyenlőségének, foglalkoztathatóságának, integrációjának javítását célozza. Megállapítható, hogy a Projekt célkitűzése teljes mértékben illeszkedik az Alapítvány szakmai víziójának és társadalmi szerepvállalásának profiljához. Talán ennél is fontosabb kérdés, hogy az Alapítvány milyen hasonló projekt tapasztalatokkal rendelkezik. Honlapjukon keresztül szerencsére jól áttekinthető e tevékenységük. A Projekt kezdete előtt, egyéb lezárt projektjeik mindegyike a humánszolgáltatások témájához illeszkedett:

- GINOP 5.2.1.14-2015-0001 Ifjúsági Garancia programban résztvevő fiatalok számára mentori szolgáltatás 500/3000 alkalom, egyéni tanácsadás 480 fő/960 alkalom biztosítása Nógrád megyében
- TÁMOP 1.1.2. programban mentori szolgáltatás 500 fő részére, 1800 mentorálási alkalommal, 2014. 08.01. és 2015. 09.30. között az NMKH Balassagyarmati, Salgótarjáni, Pásztói, Rétsági, Bátorterenyei, Szécsényi Járási Hivatalok Foglalkoztatási Osztályaival együttműködésben.
- TÁMOP 5.3.1C-09/2-2010-0114 „Első lépés” - alacsony foglalkoztatási eséllyel rendelkezők képessé tevő és önálló életvitelt elősegítő program (2011-2012.)
- TÁMOP 3.2.3/09/2-2010-0058 „Palócföldi ládafiók – Építő közösségek Salgótarján térségében” programban humánszolgáltatásokat valósítottak meg hátrányos helyzetűeknek (2010-2012.)

A Projekttel párhuzamosan pedig a következő egyéb projektekben vettek részt:

- Az Alapítvány konzorciumi partnerként vett részt a Nógrád megyei foglalkoztatási paktum megvalósításában (TOP-5.1.1-15-NG1 program keretein belül, 2016.09.15-2021.04.30.) Nógrád Megye Önkormányzata konzorcium vezetésével. Civil partnerként jellemzően azokat a munkaerő-piaci szolgáltatásokat nyújtotta a célcsoport számára, amelyek segítik a programba vonást, a programban maradási, illetve ösztönzik az érintett szereplők együttműködését a tartós, nyílt munkaerő-piaci foglalkoztatás elérése érdekében. (tanácsadás, mentorálás, HR klub stb.)
- Az „Együtt a munkavállalásért – Nógrád megyében” elnevezésű - GINOP 5.1.5 - projektben az Alapítvány konzorciumi tagként végez munkaerő-piaci szolgáltatásokat. A projekt keretében megvalósuló fejlesztések nagymértékben növelik a munkaerő-piacról korábban kiszorult személyek esetében a munkára kész, aktív állapot elérésére tett törekvések hatásfokát. Fontos célkitűzése a projektnek a munkaerő-piacról tartósan kiszorult személyek munkaerő-piacra és munkaerő-piaci programba való belépésének növelése. A projekt eredményeként képessé válnak a program résztvevői a nyílt munkaerő-piacra és a munkaerő-piacra átvezető aktív munkaerő-piaci programokba történő belépésre az egyénre szabott segítségnyújtás, a szociális munka, alapkompenciáik fejlesztése, általános és szakképzéshez való hozzáférés javítása által.

- Az Alapítvány közelmúltig futó programja a mentori tevékenység és egyéni tanácsadás, mint munkaerő-piaci szolgáltatás megvalósítása a GINOP 5.2.1. Ifjúsági Garancia munkaerő-piaci program (2018-2021) keretein belül, célja a 25 év alatti fiatalok mentorálása a Nógrád Megyei Kormányhivatal Balassagyarmati, Salgótarjáni, Pásztói, Rétsági, Bátorterenyei, Szécsényi Járási Hivatalok Foglalkoztatási Osztályaival együttműködésben.
- Szintén a hátrányos helyzetűek munkahelyi beilleszkedését, elhelyezkedésének segítését célozta a „Nők a családban és a munkahelyen” elnevezésű programban, EFOP-1.2.9. „Esélyteremtés nőknek Nógrádban” projektjük (2018.01.01.-2020.12.31.), ahol az Alapítvány konzorciumvezetői szerepet vállalt. A projekt célja a nők munkaerő-piaci helyzetének javítása, valamint a család és munka összeegyeztethetőségének előmozdítása volt helyi megoldásokkal és együttműködésekkel, különösen az atipikus foglalkoztatási formák népszerűsítésével.
- Az Alapítvány részt vesz a GINOP-3.3.1-16.2016-00001 "Digitális Jólét Program Pontok fejlesztése" projektben, melynek keretein belül a DJP Pontot működtet székhelyén.
- A fentiekén túlmenően, részt vettek a „Digitális szakadék csökkentése” GINOP-6.1.2. projektben, melynek célkitűzései a résztvevők digitális kompetenciájának fejlesztése, mely hozzájárul a foglalkoztathatóság javításához, az IKT használatot igénylő álláshelyekhez való hozzáféréshez voltak. A programot az Alapítvány által fenntartott J. L. SEAGULL Felnőttképzési Központ valósította meg. Az elmúlt időszak egyéb munkaerő-piaci és foglalkozási információnyújtó projektjeit szintén a Felnőttképzési Központon keresztül valósították meg.

Összességben megállapítható, hogy az Alapítvány szakmai portfóliója szinte teljesen egybeesik a Projektben megfogalmazott szakmai tartalmakkal és célkitűzésekkel, intenzív és sikeres pályázati tevékenységük hasonló témákban napjainkig folytatódik, így konzorciumi partnerként nem kérdőjelezhetőek meg kompetenciák és tapasztalataik. Az Alapítvány honlapjának bal szélén ott látható a Projekt lógója, melyre rákattintva előjön a Projekt leírását tartalmazó oldal.

A másik konzorciumi partner a debreceni székhelyű **KÖZ-Pont Ifjúsági Egyesület** 2001-ben alakult, eleinte más (szűkebb) portfólióval, a városi diákönkormányzatokhoz kapcsolódva. Az Egyesület profilváltására 2008 és 2010 között került sor, azóta regionális ifjúsági civil szervezetként sokkal szélesebb szakmai profillal rendelkeznek. Küldetésük – tömören - a 10 és 30 év közötti fiatalok támogatása regionális szinten, fenntartható projekteken keresztül, hogy tapasztalatokra és élményekre tegyenek szert. Teret és lehetőséget biztosítanak a fiatalkori önkéntességen és a diákönkormányzatiságon keresztül, önmaguk és közösségük fejlesztésére, az együttműködés, a bizalom és a felelősségvállalás értékeinek mentén. Az Egyesület sikerrel pályázott a Projekt célkitűzéseivel hasonló projektekre. Például, „Tiéd a jövő! Társadalmi szerepvállalás erősítése a közösségek fejlesztésével” (EFOP-1.3.5-16-2016-00381) címmel jelenleg is részt vesz egy projektben, melynek célja a helyi igényekre, lehetőségekre reflektálva új formalizált vagy nem formalizált kisközösségek létrehozása vagy a már létező kisközösségek kapacitásainak és aktivitásának, szervező erejének fejlesztése, a kisközösségek szervezett programjai tárházának bővítése a társadalmi integráció és együttműködés

területein. További cél az önkéntességre való hajlandóság növelése, az önkéntes tevékenység általános társadalmi megbecsültségének emelése és ezzel együtt az önkéntesség helyi/térségi szintű népszerűsítése konkrét önkéntes programok megvalósítása. A társadalmi felelősségvállalás erősítése történik, a generációk közötti együttműködés és kapcsolat javítása, a családok és a társadalmi összetartás erősítése, civil társadalom megerősítése, társadalmi integráció és társadalmi szolidaritás megerősítésével. Az Egyesület épp most zárta le „Face-k a Városért” (TOP-7.1.1-16-H-ESZA-2019-01068) projektét, melynek keretén belül megvalósított tevékenységek a helyi identitást és a helyi gazdaságfejlesztést egyaránt erősítik, valamint hozzájárulnak a társadalmi együttműködés, a közösségépítés, az identitástudat fejlődéséhez, a szemléletformáláshoz. Az Egyesület a 14-35 év közötti korosztály vonatkozásában kidolgozta, elindította pályaválasztási és vállalkozóvá válási tanácsadását. A projekt keretében kidolgoztak egy helyi igényekre alapuló, azokat figyelembe vevő pályaaorientációs tanácsadási oktatási anyagot. A pályaaorientáció a Projekt tekintetében is kitüntetett szakmai tartalom, így ebben az Egyesület tapasztalatai elengedhetetlenek. Összességben megállapítható, hogy az Egyesület szakmai portfóliója több ponton is érintkezik a Projektben megfogalmazott szakmai tartalmakkal és célkitűzésekkel, hasonló témájú pályázati tevékenységük napjainkig folytatódik, így konzorciumi partnerként nem kérdőjelezhetőek meg kompetenciáik és tapasztalataik. Az Egyesület honlapjának jobb szélén ott látható a Projekt lógója, mely a Projekt központi honlapjára navigál.

A szakmai tervben csak a három konzorciumi partner projekttapasztalatainak felsorolása 14 oldalt tesz ki (33 - 46. o.), amely meggyőzően mutatja az intézmények kompetenciáit hasonló projektek megvalósításában.

A szakmai tervben megfogalmazottakkal, miszerint „összességében megállapítható, hogy a salgótarjáni, debreceni, nyíregyházi, gyöngyösoroszi megvalósítási helyszínek a célcsoportjainkba tartozó (köznevelési intézménybe járó, felnőttképzésbe bevonható, valamint a területen tevékenykedő szakemberek) egyéneket megfelelő arányban tudják prezentálni, s az adaptáció bevezetése e területeken jól mérhető, objektív módon vizsgálható majd.” (74. o.), maximálisan egyetérthetünk.

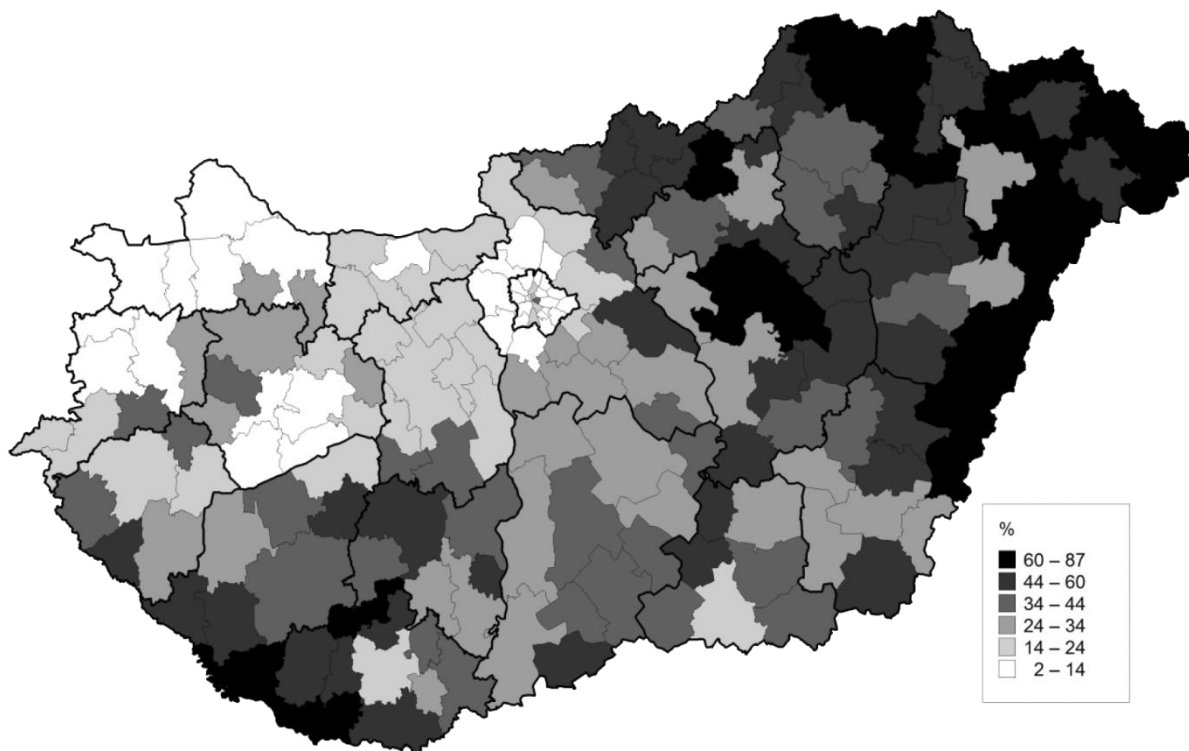
MAGYAR KÖZTÁRSASÁG Régiók, megyék, statisztikai kistérségek

https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0027_AVF3/ch01s02.html

A konzorciumban résztvevő három intézmény (a Központ, az Alapítvány és az Egyesület) három megyét (Hajdú-Bihar, Heves és Nógrád) és két régiót (Észak-Alföld és Észak-Magyarország) képvisel a Projektben. A konzorciumot vezető Központ épp két megye és két régió határán helyezkedik el.

A hátrányos helyzetű tanulók területi megoszlása Magyarországon, 2013-14-ben

<https://ofi.oh.gov.hu/publikacio/hatranos-helyzet-teruleti-aspektusai>

A két térkép jól szemlélteti a Projekt tapasztalatainak alkalmazhatóságát. Ugyanis, mindegyik projekthelyszín a tanulókat tekintve hátrányos helyzetű térséghez tartozik, ugyanakkor a hátrányos helyzet mértéke és az eltérő megyei és kistérségi helyzet a különbségekre is rávilágít. A problématerületek és a célcsoportok jellemzése (amely a Projekt indoka is egyben) a szakmai tervben részletes és meggyűző volt. Összességében megállapítható, ha személyes kapcsolatokon is történt a konzorcium felállása, szakmailag feltétlenül dicséretes a szervezetek megszólítása, majd integrálása a Projektbe.

A szakmai irányító munkacsoport értékelése

A Projekt szakmai irányító munkacsoportjának értékelése nem egyszerű feladat a rendelkezésre álló dokumentumok alapján. Érdeemes először, konkrét nevesített személyek nélkül értékelni ezt. A 2017 év végén elkészült, majd később módosított szakmai tervben még három nevesített (projektmenedzser, szakmai vezető és pénzügyi vezető) és három nem nevesített szerep (projekt asszisztens és mentor) lett hivatalosan megadva. Az egyes funkciók (szerepek) közötti hierarchia nem derül ki a szövegből. 2019 első félévében több alkalommal is sor került megbeszélésre, melynek tárgya (ahogy arról egy összesített szakmai beszámoló is tudósít), a „szakmai irányító csoport kialakítása” volt. Ebben a dokumentumban már nevesítve látjuk az összes fontosabb szerepet, új titulusként megjelent a projektvezető (elkülönítve a szakmai vezetőtől és a projektmenedzsertől), valamint a mentorok és a szakmai asszisztensek száma is változott, 3-3 főre duzzadt. A nevesített szerepekben némi változás történt. A korábban szakmai

vezetőként tervezett Strausz Erika a 2019. március 8-án keltezett, „szakmai irányító csoport kialakítása” tárgyában rögzített beszámoló alapján már szakmai asszisztensként szerepelt, míg az új szakmai vezető Bányai Ilona lett (mint kiderült, a projekt kezdésétől). A Projekt induló szakaszában nem szokatlan az ilyen irányú személyügyi változtatás.

A szakmai irányító munkacsoport véglegesítésének legfőbb dokumentuma, a honlapról is letölthető „Szakmai irányító munkacsoport kialakítása és működtetése” című, 12 oldalas „működési kézikönyv”, amely 2019-ben keletkezett (közelebbi dátum nem szerepel a dokumentumban), s 2020-2021-ben lett módosítva, kiegészítve és aktualizálva. Ez a dokumentum már tartalmaz egy organogramot, a Projekt szervezeti és hierarchiai kapcsolatainak sematikus ábráját. Eszerint, a szervezeti ábra tetején a projekt vezető áll, alatta pedig azonos hierarchikus sorban szerepel a pénzügyi vezető, a szakmai vezető, a mentorok, a szakmai asszisztensek és a webszerkesztő. Azt gondolom, érdemes lett volna a szervezeti ábrát hierarchikusabbá tenni, a szakmai szerepek egymáshoz való viszonyát újragondolni. További bizonytalanságra adhat okot, hogy a szervezeti ábrában jelzett szerepeken túl a működési kézikönyvben megjelenik –a konzorciumi intézményeket képviselők személye („Az Eötvös József Református Oktatási Központot Együd László igazgató, a KözPONT Ifjúsági Egyesületet Gyulavári Attila Zsolt, a J.L. SEAGULL Alapítvány intézményét pedig Kiss Katalin igazgató képviseli.” - 5. oldal). Még egy utolsó strukturális közbevetés. Az egyes dokumentumokban feltűnnek olyan szereplők, akik státusa (tanácsadó, szakmai munkatárs) nem szerepel az alapidokumentumban, például a „működési kézikönyvben”. Ők hol helyezkednek el a hierarchiában? A nevesített szereplők szakmai kompetenciái megfelelőek, olykor pedig kiválóak. A projektmenedzser szerteágazó tapasztalatokkal és helyismerettel rendelkező szakember, aki 2013-tól öt Európai Unió és további két hazai finanszírozású projekt menedzseri feladatát látta el sikeresen. A pénzügyi vezető, azon túl, hogy ezirányú végzettségekkel rendelkezik (pénzügyi szakügyintézői és pénzügyi szakértői végzettsége is van), még felnőttképzési szakember is, amely miatt rálátása volt a projekt szakmai portfóliójára, tartalmi logikájára is. Neki is széleskörű tapasztalatai voltak, hiszen GINOP, EFOP és TÁMOP programokat menedzselte, s látta el pénzügyi szakfelügyeletüket. Az egyik szakmai asszisztens (a korábban szakmai vezetőként nevesített személy) szakvizsgázott pedagógusként és pszichológusként is jelentős projekt tapasztalatokkal rendelkezik, különösen TÁMOP-projektek megvalósításában. A webszerkesztő jelentős projektekhez köthető honlap szerkesztési tapasztalatokkal rendelkezik. A mentorok szintén nagy tapasztalattal rendelkező szakemberek, akik a gyakorlati munkán túl képesek

megfogalmazni a mentorálás elméleti és módszertani támpontjait.⁶ Összességében megállapítható, hogy a szakmai irányító munkacsoport szervezeti struktúrájának megtervezésében és kivitelezésében több a bizonytalanság és több, logikailag nem alátámasztható döntés született, ugyanakkor a résztvevő szakemberek szakmai tapasztalatai garanciát jelentettek a Projekt sikeres megvalósítására.

3.3 Mennyiben volt nyitott a Projekt arra, hogy az időközben megjelent szakmai tanulmányok, iránymutatások stb. eredményeit integrálja?

A Projekt a 2018-as indulását követően, az elkészült szakmai tervek mentén haladt tevékenységében. Intézményesen – a Projekt dokumentumaiból - tehát nem mutatható ki egyértelműen, hogy közben figyelembe vették-e, s ha igen, milyen mértékben az időközben elkészült és elfogadott stratégiákat, ajánlásokat. Persze, ez nem is lehetett elvárás a Projekt felé, a szakértői vélemény inkább csak a tovább gondolás és továbblépés célját szolgálja. A korábban is említett, 2020-ban megújult *Európai Roma Stratégia* mellett feltétlenül meg kell említenünk a szintén 2020-ban kiadott (s 2024-ig hatályos), a sajátos nevelési igényű (SNI) gyermekek körében egyik leggyakoribb fejlődészavar, az autizmus problémakörét érintő EMMI irányelvet⁷, amely az 57 ajánlason túl kitűnő nemzetközi gyógypedagógiai szakirodalmi jegyzéket is tartalmaz. A beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő (BTMN) gyermekekre és tanulók fejlesztésére Európai Uniósi irányelvek a meghatározóak.⁸ A korábban említett, 2011. CXC törvény a *Nemzeti Köznevelésről* 2019-ben módosult (LXX törvény), az új változatba bekerült – 6.a. pontként – a fejlesztő pedagógiai ellátás: a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézségekkel küzdő gyermek, tanuló tantárgyi felzárkóztatására és készségfejlesztésére irányuló kötelező foglalkozás témája. Összességében megállapítható, hogy nem volt nevesített célja a Projektnek, hogy szakmai munkájába beépítse a pályázati ciklus időszakában publikált szakirodalmi tanulmányok új eredményeit.

3.4 Mennyiben volt rugalmas a Projekt, hogy szakmai megvalósításában az adott helyzethez igazodva változtassanak az előzetesen eltervezettekhez képest?

Nem volt olyan indok, ami miatt a Projekt módszertanában és a szakmai megvalósítás tartalmi elemeiben lényeges változtatásra lett volna szükség. A 3.2. pont alatt részletesen beszámoltunk a szakmai irányító munkacsoport összetételét érintő változásokról, ami lehet rugalmasságként, de kezdeti átgondolatlansággal is értékelni. A folyamatos önreflexió (monitoring, szupervízió) okán kisebb fokú szakmai változtatásokra sor kerülhetett. Például, egy szupervíziós beszámolóból kiderült, hogy felmerült, miként lehetne hatékonyabbá tenni az introvertált tanulók információ megosztásának módját,

⁶ Például: <https://www.suliplussz.hu/2021/02/17/a-mentorlas-jelentosege-a-korai-iskolaelhagyas-mersekleseben/>

⁷ https://www.hbs.hu/uploads/jogszabaly/3171/fajlok/2020_EuK_12_szam_EMMI_iranyelv_3.pdf

⁸ https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/special-education-needs-provision-within-mainstream-education-29_hu

s ötletként felmerült a rajzelemzés, mint módszer kipróbálása. Miután az egyik mentor rendelkezett erről szakmai ismeretekkel, így sikeresen építették azt be a mentorálási szakmai tevékenységbe. A következő részlet egy csapatban dolgozni tréning beszámolójából származik, s jól mutatja a Projektben szereplők nyitottságát az egyes korrekciókra. „A teljes programban a célcsoporttagok szívesen és aktívan vettek részt, bár néhány esetben az ismeretátadást kissé unalmasnak találták a tanulók, ezért a csoportvezetőnek kissé el kellett tolnia a prezentációkat az interaktivitás irányába és mélyebben, szélesebb értelemben bevonni a résztvevőket. A tréning során a résztvevők preferálták a kiscsoportos, páros munkaformákat, és különösen élvezték a mozgásos feladatokat. A szakmai tartalom tekintetében elmondható, hogy a tervezett tematika módosítására nem került sor, azonban egy- egy feladat esetében a súlypontok eltolódtak kissé a konfliktuskezelés irányába.” (2018. október 26.).

3.5 Mennyiben jelent meg az előremutató önkritika, a javítandó hiányosságok felismerése és dokumentálása?

Szórványosan, de megjelenik a projekt bizonyos elemeivel kapcsolatos előremutató önkritika. Az egyik jelentés például kiemelte, hogy a tananyaggal összefüggésben a mentorok és a mentor jelöltek visszajelzése az volt, hogy bár nagyon innovatív a megjelenését, szerkezetét tekintve, azonban a tartalmában bizonyos részek esetében a nyelvezete nem a legkorszerűbb, azaz a mentorokat és mentoráltakat is figyelembe véve nem tartja megfelelő módon szem előtt a Z generációs tanulók speciális kommunikációs igényeit és sajátosságait. Ez a visszajelzés kiemelten fontos, hiszen a tananyaggal összefüggésben nem kizárólag jelen projektben célunk az, hogy felhasználjuk, mivel más, későbbi programokban, a konzorciumi partnerek egyéb programjaiban is alkalmazható kell legyen. Hasonló jellegű önkritika fogalmazódott meg az oktatói (mentori) csapat összetétele kapcsán. A több évtizedes helyi és szakmai tapasztalattal rendelkező szakértői gárda esetében olykor előkerül „*a fiatalság igényeire nem tudó pedagógia jelenléte*” jellemzés. Hozzátehetjük, hogy a mai Z generáció második hulláma (a 2000-es évek első évtizedében született kis- és nagykaszkok) általános meghatározása⁹ sok lényeges kérdést nem tisztázott még, amely a pedagógiára is alapvető hatással van.

⁹ A mai kamaszkok az 1995 és 2010 között született, ún. „Z-generáció” második hullámát (2001–2010) alkotják. Beleszülettek a digitális technológiák világába, amelyben már elképzelhetetlen élni a Web 2.0, mobiltelefonok, más digitális és kommunikációs eszközök használata nélkül. A Z generációra használt másik fogalom a Marc Prensky által alkotott „digitális bennszülöttek” kifejezés. Általános jellemzésük szerint, életüket „bedrótozva” élik (szimultán több médium felhasználói): bátrak, kezdeményezők, kevésbé kételkednek saját képességeikben és korlátaikban, praktikus szemléletűek. A Z generáció tagjainak, akik a 20. századhoz képest egy új világban nőttek fel, teljesen megváltoztak a tanulási szokásai. Ez problémákat vet fel az oktatási rendszerben is, elsősorban a tanítási módszerek területén. A tanároknak nehéz átadniuk a tudásukat a fiataloknak, akik hozzá vannak szokva a gyors információáramláshoz és annak befogadásához. Képesek egyszerre több mindennel párhuzamosan is foglalkozni (multitasking), csak nem annyira behatóan marad meg a felvett információ, mint az előző generációknál. A kommunikációs eszközök fejlődésével és gyorsaságával egyre több információhoz jutnak, és ezeket máshogy dolgozzák fel, ami miatt másképp is gondolkodnak, mint az X vagy az Y generáció tagjai. Az internet világa emberi kapcsolataikat és kommunikációjukat is átalakítja: az online világ kitágítja énjük határait, és alakítja identitásukat. Az offline vagy „való” világban konfliktuskezelési készségük hiányos (pl. indulatkezelési nehézségek, agresszió, a tekintélyhez való megváltozott viszony).

https://hu.wikipedia.org/wiki/Gener%C3%A1ci%C3%B3s_marketing#A_Z_gener%C3%A1ci%C3%B3

Itt most röviden ki kell térnünk néhány olyan szempontra, amelyet mindenképpen szükséges a korcsoport esetében figyelembe venni, amelyek figyelembevétele nélkül aligha lehet sikeres Programban gondolkodni velük kapcsolatban. A mai kamaszok életszervezésük egyre nagyobb hányadát helyezik az online térre. Ide köthető szabadidős tevékenységeik, kultúrafogyasztásuk, ismeretszerzésük, kommunikációs gyakorlataik java része. A bejáratott „offline” pedagógiai módszerek már nem elégségesek a kamaszok megszólítására, programokba történő bevonásukra. A mai kamaszok online jelenlétének már kirajzolódnak különféle jellemzői. Az egyik, hogy az online közösségi média platformok közül már nem a Facebook az első számukra, hanem a TikTok és YouTube. A Facebook elsősorban a szülőkkel való kapcsolattartás és információátadás terepévé vált. (A Központ működtet egy informatív, 2,5 ezer követővel bíró Facebook-oldalt¹⁰, s nagyon jónak tartjuk, hogy a YouTube felkerült egy közel félórás videó a 2021. évi „virtuális ballagásról”, amelyet több mint 1,5 ezren tekintettek meg augusztus közepéig.¹¹ Szóval, a Facebook még nem nélkülözhető, de a TikTok-ban és a YouTube-ban van a hallgatókkal történő kapcsolattartás jövője.) A mai kamaszok „sztárjai” azok a személyek, akik a két videómegosztó közösségi oldalon a nagyobb követőtáborral rendelkeznek, s akiket az angol nyelvből átvett youtuber vagy tiktoker terminusokkal szoktak megnevezni. Tágabb értelemben influencereknek is nevezik őket, akik a fiatalok értékrendjére és fogyasztási szokásaira is befolyással vannak, mintákat közvetítve feléjük. A mai kamaszok már nem a televízióban és a rádióban sugárzott műsorok, sem a nyomtatott könyvek és a sajtó alapján tájékozódnak a világról. Úgy is fogalmazhatnánk, hogy a Gutenberg-galaxisnak végleg vége. Az internetkapcsolattal rendelkező digitális eszközök tekintetében már nem a PC, a laptop vagy a tablet, hanem egyértelműen az okostelefonok váltak a legfontosabb közvetítőeszközzé. Előnye, hogy könnyű, nem foglal helyet, bárhova elvihető, fényképek (és szelfik), videók készítésére alkalmasak, a TikTok és a YouTube, továbbá más népszerű alkalmazások is ezen a készüléken futnak. Az okostelefon nem csupán technikai kérdés, hanem a kommunikációt és annak kutathatóságát is alapvetően átalakította. Korábban fennmaradhattak a kézzel írott levelek és a számítógépen írt E-maileket is meg lehetett őrizni (archiválhatóak és visszakereshetőek voltak). A mai kamaszok legfőbb kapcsolattartási műfaja a chat (cset), ami a nagyon gyors és rövid üzenetváltásra alkalmas platform, s amelyben a szöveges üzenetek keverednek a képi és grafikus elemekkel (emojik). A mai kamaszok egy olyan sajátos nyelvi világot teremtettek, amely szintén ismeretlen az idősebb generációk számára. Olyan kifejezések kerültek mindennapi nyelvhasználatuk középpontjába, mint a *zsal*, a *cringe* vagy a *basic bitch*. A kérdés, hogy a náluk idősebb korosztályhoz tartozó pedagógusok tudnak-e „kamaszul”? A kultúraépítés másik, lényeges eleme a fogyasztás (munkáról, termelésről, életkoruk miatt, értelemszerűen nem beszélhetünk). A mai kamaszok zenei ízlésére többek között a magyar Hiro és Manuel vagy a dél-koreai BTS fiúzenekar van nagy hatással, akik a náluk idősebbek körében alig ismertek. A Vans nevű ruházati márka is biztosan népszerűbb körökben, mint az idősebb korosztályoknál. Kérdés továbbá, hogy a mai kamaszok életében, identitásában, a világ jelenségeinek osztályozásában, a megszerzett és a birtokolt

¹⁰ <https://hu-hu.facebook.com/people/E%C3%B6tv%C3%B6s-J%C3%B3zsef-Reform%C3%A1tus-Oktat%C3%A1si-K%C3%B6zpont/100057148222947/>

¹¹ <https://www.youtube.com/watch?v=vBZvTE7XbdU>

ismerethalmazában, tájékozódásukban milyen szerepe van a nemzetnek, konkrétan a magyarságismeretnek? Egyre több olyan vélemény lát napvilágot médiában és lesz a közbeszéd része, miszerint a közoktatásból kikerült fiatalok magyarságismerete, tájékozottságuk a nemzeti kultúra területén, megdöbbentően hiányos. A Projekt keretében megvalósított szakmai programok egy része épp ezt a hiányosságot enyhítheti. Különösen a tanulmányi kirándulások adtak alkalmat arra, hogy a diákok élményszerűen megismerhessék magyarságunk tájhoz, településhez köthető értékeit.

Az előremutató önkritika formális megnyilvánulási alkalmait leginkább a szupervíziós rendezvények biztosították. Ezeken a résztvevő mentorok folyamatosan megosztották szakmai konfliktusait, amelyek leginkább a mentoráltak motiválásához és a szülőkkel való kapcsolattartáshoz társultak. Ezek a(z ön)kritikák jellemzően szóban hangzottak el, nem kerültek papír alapú rögzítésre, így azokról legfeljebb a résztvevők és az események megfigyelői tudnának részletekkel szolgálni. Összességében, azért dokumentáltan megjelent az önkritika, a javítandó területek, amelyeket az innováció mérése is megerősített.

3.6 Mennyiben volt átgondolt és sikeres a Projektben a mentorok kiválasztása?

A mentorok többségükben több évtizedes szakmai gyakorlattal rendelkező, a helyi viszonyokat megélő, zömmel a településen élő szakemberek, akik hivatástudattal, elkötelezettséggel, rendkívül széles helyi kapcsolati tőkével rendelkeznek. Az előző pontban már utaltunk arra, hogy hátrányként definiálható, hogy a kor generációjának problémáira, igényeire a tanítók, tanárok többsége csak részben vagy egyáltalán nem képes hatékonyan reagálni. Bár az intézményvezetés HR fejlesztési tervének megvalósítása során igyekszik ügyelni a tendencia feloldására, ez nem minden időszakban képes eredményre, érvényre jutni, EU-s projektek szolgálják ugyan a bevont pedagógusok érzékenyítését, fejlesztését, de ez csak részleges sikereket hozott. A Program és a Projekt viszont lehetőséget kínált a probléma hosszabb távú orvoslásában. A mentorok kiválasztásának folyamatában feltétlenül pozitívum, hogy a Projektben formálisan is megjelent a mentorjelölt intézménye. Egy hosszabb időtartamú (mint a most záruló, 3 éves hosszúságú) Projektnél biztosítani kell a mentori utánpótlást, hiszen az induló mentori gárda egy része csak 1 vagy 2 évet vállalt, de adódhattak egyéb okok is, hogy miért nem tudták folytatni munkájukat. A mentorjelöltek viszont felkészülhetnek a mentori feladatokra, a mentorokkal együttműködve, tapasztalataikat megismerve válnak a feladatra alkalmas szakemberekké. A mentorok kiválasztásának sikerességéről kevés a kézzelfogható információ az általunk elemzett dokumentumokban, de a fent említett közvetett kritika, amely a generációs szakadékra utal azt is jelzi, hogy voltak olyan szempontok, amelyekre sokkal jobban oda kell majd figyelni a mentorok kiválasztásánál. Ugyanakkor, a projekt helyszínei olyan települések és kistérségek, ahol nem igazán lehet válogatni a mentorként szóba jöhető és ezt a feladatot önként vállaló szakemberek között.

3.7 *Hogyan történt a programban a mentoráltak kiválasztása (különös tekintettel a hátrányos helyzet jellegének megállapításával, pl. szó volt-e SNI-ről és azon belül pl. autizmus zavarban szenvedők felismeréséről)?*

A Projekt lényegében folytatja mindazt a tevékenységet, amely a Központban, már a Program megkezdése előtt is, évek óta jól működött. A mentoráltak kiválasztása tehát arra a módszerre építhető, ahogyan a Központ szakemberei (pedagógusok, iskolaorvos, védőnő, gyógypedagógus, ifjúságvédelmi felelős) felismerték a hátrányos helyzet jeleit, definiálták azokat, s megpróbálták a tanulót bevonni a felzárkóztató programok, foglalkozások valamelyikébe. A veszélyeztetett, hátrányos helyzetű tanulók felderítésében az osztályfőnöknek kiemelt szerepe van. A tanulókat és szüleiket, a tanév elején az iskolai köztereken és az osztályokban elhelyezett hirdetőtáblák segítségével írásban, majd az első szülői értekezleten szóban tájékoztatják, kiemelten arra vonatkozóan, hogy ki az ifjúságvédelmi felelős és a gyógypedagógus, s őket mikor és hol lehet felkeresni. A felderített veszélyeztetett tanulókkal az ifjúságvédelmi felelős személyes kapcsolatot alakít ki. Az osztályfőnökkel együtt a tanulóval folytatott beszélgetéseken, családlátogatásokon még jobban megismerik a tanulók körülményeit. Amikor a Szakértői és Rehabilitációs Bizottság szakvéleményével érkezik egy gyermek, a gyógypedagógus elejétől kezdve nyomon követi őt. Gyakrabban fordul elő azonban, hogy a tanulási zavart csak az iskolában fedezik fel, amely sok esetben együtt jár a gyermekek kudarcélményeivel és mindezek viselkedészavart eredményeznek. Ilyen esetekben a gyógypedagógus differenciált diagnosztikai elemzést folytat annak megállapítása érdekében, hogy a viselkedés-módosulást, a nehezen kezelhetőséget okozza-e esetleg valamely részképesség zavar. Ha a veszélyeztető körülmények az iskola hatáskörében nem szüntethetők meg, az ifjúságvédelmi felelős szakemberek (gyermekjóléti szolgálat koordinátora, nevelési tanácsadó, családsegítő központ, pszichológus stb.) közreműködését lehet szükséges igénybe venni. Anyagi veszélyeztetettség esetén, az ifjúságvédelmi felelős rendszeres vagy rendkívüli gyermekvédelmi támogatás megállapítását kezdeményezheti a tanuló lakhelye szerint illetékes polgármesteri hivatalnál. A megelőzés érdekében felvilágosításokat, tájékoztatásokat szervezünk. A tájékoztatás minden pedagógus lehetősége és feladata a mindennapok munkájában. Megállapítható tehát, hogy a Központ munkatársainak jelentős tapasztalata és kidolgozott rendszere van a tanulási- és viselkedés zavarban szenvedő gyermekek kiválasztásában, amelyet a Projekt során is jól fel tudtak használni. Külön kiemelhető ezen belül is az a módszer, mely szerint a szóban forgó hallgatókkal egyénre lebontott terv alapján foglalkoznak, hiszen nincs két egyforma tanulási- vagy viselkedési zavaros állapot, nincs két egyforma családi és anyagi háttér. Visszatérve az alapkérdésre, a Projekt kidolgozott egy útmutatóként is felfogható szempontrendszert, melynek alapján kiválasztják a mentoráltakat. *A mentoráltak kiválasztásának menete* című 6 oldalas dokumentum letölthető a Projekt honlapjáról, a dokumentumok menüpont alatt. (Kissé félrevezető, hogy a PDF-file elnevezése más, a *Bekerülési szempontsor* címet viseli.) A dokumentum is kitér a mentoráltak kiválasztásának főbb szempontjaira. A transzparencia (nyitottság) szempontja, hogy elvileg mindenki számára potenciálisan elérhetővé kell tenni a Programot. A mentoráltak kiválasztásának további főbb alapelvei közül sorban a következő, az önkéntesség elve. Csak a mentorált (és szüleik) hozzájárulásával lehet egy tanuló

bevonni a Programba (és így a projektbe is). Ehhez részben kapcsolódik a motiváció szempontja. Az imént hivatkozott dokumentum ugyan kitér a motiváció elméleti alapjaira, de nem igazán definiálja, hogy az egyének kiválasztása során milyen módon érvényesíti ezt a szempontot. Például, ír a belső és a külső motiváció elkülönítéséről, de nem világos, hogy ha ez a gyakorlatban szembekerül egymással (motivált szülő és motiválatlan gyermek, illetve fordítva), akkor a döntés miként alakul. Az a Projekt dokumentációból kiderül, hogy minden mentorált részt vesz egy bemeneti mérésen, amelynek keretében kitöltik a tanulás iránti attitűd kérdőívét. Nem világos, hogy ez alapján döntenek a tanulók Projekt iránti motivációjáról, vagy ez a döntés már megszületett, mielőtt a tanulók kitöltik a tesztet?! A mentorok kiválasztásának időbeli folyamata jól átgondolt és megfelelően dokumentált. Összességében megállapítható, hogy a mentorálásban résztvevő tanulók kiválasztása két irányú volt, kezdeményezhette a formális szereplő (pl. iskola, gyógypedagógus) és kezdeményezhette a család, a szülő is. A mentoráltak kiválasztása a Program többéves tapasztalatai alapján jól működő tevékenység volt. (Itt most nem értékelem a mentoráltak Projekt és Program iránti motivációját, mert a kiválasztás csak a rászorultságot vette, vehette alapul.) Arra vonatkozóan nincsenek a vizsgált dokumentumokban érdemi információk, hogy a tanulási- és/vagy viselkedési zavar típusát már a tanulók kiválasztásánál felismerték vagy csak a mentorálti programba történő bekerülésüket követve került rá sor. Egy általános pedagógusnak nem is egyszerű e zavarokat (pl. az autizmusban szenvedők tüneteit) pontosan definiálni, az okait feltárni (már ha nem szervi eredetű tünetekről van szó). Vagyis, már a mentoráltak kiválasztásánál szükséges segítő szakemberek (családsegítő szolgálat, mentálhigiénés szakember, gyógypedagógus) közreműködése.

3.8 Volt-e arra kidolgozott módszer, s ahhoz milyen gyakorlat társult, hogy a Projektben szereplő mentorok és mentoráltak végig (de legalább egy éven keresztül) aktívan részt vegyenek a szakmai programokban? Mennyiben volt képes a Projekt fenntartani a benne résztvevők motivációját? Azt milyen eszközökkel érték el?

A szakmai terv részletesen kidolgozta azt a tevékenységi struktúrát, amelyet a Projekt időtartama során alapul vett. A 2.9. „Projekt ütemezése havi bontásban” című fejezet Gantt diagram formájában ábrázolja a tevékenységek időbeliségét, beleérve az egymás után következést és a párhuzamosságot is. A projektmenedzsment tevékenysége, ahogy a szakértői csoport és a konzorciumi partnertagok csapatépítési programjai és szakmai workshopjai lényegében megszakítás nélkül, folyamatosan jelen voltak a Projekt időtartama alatt. Hasonlóan folyamatos, a hónapokat tekintve megszakítás nélküli tevékenység az egyéni esetsnaplók vezetése, a tréningek résztvevői értékelése, a szolgáltatások minőségügyi felmérése, frissített online megjelenés a folyamatos eredményekről és a honlap fejlesztése is ide sorolható. A mentoráltak szempontjából kiemelkedően fontos tevékenységek (mentorálás és egyéni tanácsadás) is ehhez a tevékenységcsoporthoz kapcsolódik, tehát biztosítja a folyamatos és aktív

jelenléte a Projektben. Rendszeres, a Projekt időtartamát végigkísérő, ám nem minden hónapban megjelenő tevékenységek voltak: 8-10 fős szakmai irányító csoport kialakítása, majd rendszeres, negyedéves, személyes találkozói. Hasonlóan ehhez, rendszeres, negyedévente megvalósuló szakmai tevékenység volt a konzultáció és nyomonkövetés, A kirándulás 10 alkalmára, a Projekt időtartamára szépen elosztva, háromhavonta került sor. A folyamatosan rendelkezésre álló tevékenységek még nem jelentenek kellő biztosítékot a jelenléten túlmutató aktivitásra. A tanulók (és a szülők) motivációjának kialakítása és fenntartása kulcskérdés, amelyet nem tudtak minden esetben biztosítani. (Itt a tevékenységtípusok közötti kedveltségi különbség is szerepet játszott.)

A Projekt központi célcsoportját a mentoráltak jelentették, az ő motivációjuk fenntartása a Projekt legfontosabb feladata volt. A mentorok arról számoltak be, hogy nagyon nehéz volt kialakítani a mentoráltak bizalmát, előhívni a tanulás és a mentorálti foglalkozásokon való részvétel motivációját, hiszen többségük olyan, halmozottan hátrányos közegből érkezett, ahol nem érték a tanulás. A motiváció fenntartásában fontos felismerés volt, hogy a Projekt keretében külsős előadókat is meghívtak. Ezeket az alkalmakat szerették a fiatalok, új ingerek érték őket, így ezeken a foglalkozásokon aktívabban vettek részt, többet kérdeztek, mind az egyéni, mind a csoportos munkát is nagyobb motivációval végezték. A másik olyan szakmai program, amely leginkább alkalmas volt a mentoráltak motivációjának fenntartásában, az a tanulmányi kirándulás volt. Talán ennek a szolgáltatásnak volt a legnagyobb sikere körükben. Ennek oka egyszerűen az, hogy az a családi, lokális társadalmi közeg, amelyből érkeznek, hátrányos helyzetéből kifolyólag nem gyakorolja a szabadidő-eltöltés hasonló formáit. Fel kellene öltözni tiszta ruhába, pénzt kellene költeni az utazásra, a kirándulás helyszínén az étkezésre, bizonyos élményszolgáltatásokra. Ezek megterhelik a családok költségvetését, így maradnak a településen, s költségmentesen töltik el a szabadidejüket (tévéznek, „lógnak” a barátokkal stb.). Épp ezért jelent új élményt, lehetőséget és motivációt számukra a tanulmányi kirándulás, melyen a Projekt költségvetése okán, ingyen vehetnek részt.

Összességében elmondható, hogy a tevékenységi szerkezet, beleértve az időbeliséget és a tevékenységek sokszínűségét elvileg elősegítették a mentoráltak aktív részvételét. Ez azonban az egyes tevékenységtípusok és –alkalmak szerint változó volt. Ha olyan téma került elő egy szakmai programon, ami érdekelte a tanulót (pl. pályaválasztás), ha külső előadók színesítették azt, ha az ismeretadás módja érdekes és újszerű volt számukra, az mindenképpen motivációjuk fenntartását segítette elő.

3.9 Milyen objektív és szubjektív mutatók mentén értékelték a szereplők (mentorok, szakmai vezetők) a Projekt sikerességét (elsősorban a mentoráltak előrehaladásának vonatkozásában)?

A mentoráltak előrehaladásának vonatkozásában objektív és szubjektív mutatók egyaránt rendelkezésre álltak. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a közös szakmai együttműködésen alapuló munka nem hiábavaló, hiszen a mentorált tanulók mindegyikénél a fejlesztésre irányuló területeken javulás mutatkozott, sok esetben objektív mérceként mindez megjelent az osztályzatokban, de érzékelhető volt a

közösségi életben, a tanáraikhoz és társaikhoz való viszonyukban egyaránt. Szintén fontos mutató volt, hogy a mentori programban résztvevők közül ki szeretett volna továbbra is a Projektben maradni mentoráltként. A debreceni konzorciumi partner mentori beszámolójában olvasható, hogy a bennmaradás motivációja 100%-os volt, s csak azok nem folytathatták (a 12. osztályban tanulók), akiknél ez a továbbtanulással lehetetlenné vált. Fontos szerepet kaptak az értékelésben a mentoráltak visszajelzései. Különösen a középiskolás korosztálynál lehetett érdemi, szakmai visszajelzéseket kapni. Arról, hogy a tanulmányi eredmények vonatkozásában mennyire is sikeres a Projekt, arról annak alapjául szolgáló Program kapcsán is képet kaphattak a szakemberek. A 2017-ben elkészült „Suliplussz program” című összefoglaló tartalmazza annak a 26 tanulónak a tanulmányi előmenetelét, akik részt vettek a Programban. Az eredmények értékelése szempontjából a szaktanári korrepetálást, valamint a mentori esetmegbeszélések révén fejlődő tanulási képességfejlesztést emelték ki, melynek eredményeképpen a bemeneti méréshez képest a résztvevő tanulók mindegyikének javultak a tanulmányi átlagaik. A szolgáltatásokban, különösen a mentorálásban folyamatosan aktívan résztvevő diákok közül mindenkinek sikerült elérni a pozitív változást a tanulmányi eredményeik tekintetében, ami a legtöbb esetben az 0,15%-os növekedést meghaladta, de volt több olyan tanuló is, aki akár közel egy teljes jegyet (0,88, 0,77) is tudott javítani a táblázatban megnevezett tantárgyhoz kapcsolódó tanulmányi eredményében. Összességében a 26 hátrányos helyzetű tanuló átlagosan a projektben elért eredményeit tekintve 0,38 százalékponttal javította iskolai eredményét az adott tantárgyakhoz kapcsolódóan. A tanulmány azt is megállapította, „hogy a komplex, személyre szabott egyéni fejlesztés végén a projektbe bevont mentorált tanulók esetében csökkentek az igazolatlan hiányzások, javultak a fejlesztendő területként definiált tantárgyi érdemjegyek átlagai (összes tanulmányi eredmények), növekedtek a felsőoktatásba, vagy egyéb szakképzésbe bekapcsolódó tanulói arányszámok és a mentorok valamint a mentoráltak véleménye szerint is pozitív változások következtek be a bevontak tanulási attitűdjében, valamint szociális kompetenciáik is fejlődtek.” A Projekt is hasonló eredményeket tud felmutatni azzal a kiegészítéssel, hogy a hangsúly, épp a komplex tevékenység szerkezet következtében a kompetenciák fejlesztésére tevődött át, amelyben sikerekről számolhattak be a szakmai csoport tagjai.

3.10 Milyen tágabb társadalmi kapcsolathálóban működött a Projekt, s a külső szereplőket mennyiben sikerült bevonnni a Projektbe (mentoráltak családja, pedagógusai, a szociális ellátórendszer aktorai, civil szervezetek, szakértők)?

A Projekt során nehézséget okozott a civil szervezetekkel való együttműködés aktivitásának kialakítása és fenntartása, szerencsére, ezt a szakmai irányító munkacsoport tagjai is érzékelték és dokumentálták. Pedig e civil szervezeteket a célcsoport sajátos igényei mentén vonták be a Projekt megvalósításába. A legnagyobb problémát az jelentette, hogy konkrét feladatot nem minden esetben rendeltek hozzájuk, ezért számonkérésük esetenként nehézkes. Ahogy az egy 2019. január 11-i szakmai konzultáción elhangzott, a mentori folyamat komplexebbé tételében fontos szerepet játszó szervezeteket miként,

milyen eszközökkel tudja a Projekt motiválni és aktivizálni? A megbeszélések során megfogalmazódtak ilyen irányú javaslatok, például több alkalommal is felmerült, hogy a jó gyakorlatok megosztása, a tanulmányi kirándulások nyitottá tételével talán meg lehetne szólítani azokat a kisebb méretű civil szervezeteket, amelyek megfelelő szakmai tudással rendelkeznek, ugyanakkor erőforrások híján vannak. Ezeket a javaslatokat azonban csak részben sikerült a cél érdekében szerteágazóan megvalósítani.

Fontos szerepet kaptak a Projekt sikeres megvalósításában a konzorciumi partnerekhez kapcsolódó egyéb – nem Projekt-alapú – státusú, belső szakemberei. A Központban folyó mentori munka sikerességében például fontos szerep jutott az iskolalelkésznek. A diákok többsége ugyan nem vallásos, de szívesen beszélgettek vele, aki közvetlenségével könnyen teremtett körökben bizalmi légkört. Ilyen légkörben pedig mindenki fesztelenebbül viselkedett, könnyebben megnyílt. Ennek az is lehetett az oka, hogy a mentoráltak nem tudtak amúgy más felnőttel problémáikról őszintén beszélni, pedig a lelki életük gondjai legalább olyan fontos szerepet kaptak a mentorálás során, mint a szakmai (pl. tanulási és ismeretszerzési) témák. A Központban az iskola számos más pedagógusa is támogatta a mentori munkát. A mentor az egyik beszámolójában így vallott minderről. „Bátran fordulhattam az osztályfőnökökhöz, a kollégista gyermek kapcsán a kollégiumi tanárokhoz és annak vezetőjéhez. A szaktanárokkal is tartottam a kapcsolatot, hisz csak így kaphattam teljes képet a mentoráltak aktuális helyzetéről. A tehetséges gyermekek esetében fontos volt az adott terület szaktanárával, szakértőjével szoros együttműködni, hogy minél jobb eredményeket érjünk el. De igaz ez a másik végletre is: a gyógypedagógus munkája elengedhetetlen a sikerhez, a javításhoz, a kudarcok csökkentéséhez. Éppen ezért vele is folyamatosan tartottam a kapcsolatot.” Az iskolák gyermek és ifjúságvédelmi felelőseivel, valamint a gyermekvédelmi szolgálat munkatársaival is szoros kapcsolatot alakítottak ki a mentorok. Ők azok, akik segítettek a közös fejlesztő munkában és szolgáltatásaik ismertetésével felvázolták azt, hogy milyen lehetséges válaszok vannak abban az esetben, ha egy-egy tanuló jelentős veszélynek lenne kitéve az iskolai lemorzsolódásra.

A külső szakértők bevonása alapvetően sikeresnek mondható, ők mindig új szemléletet hoztak a Projektbe, új inspirációt jelentettek a fiataloknak. Ilyen külső szakember volt a pályaválasztási tanácsadó, az életvezetési tanácsadó, a vállalkozási menedzser, vállalkozás indításokat támogató start up-per, szociális szakember.

A mentoráltak családjának, elsősorban a szülők bevonása már nem mondható ideálisnak. Jellemzőem nem voltak ellenérdekeltek, vagyis nyílt konfliktusra nemigen volt példa szülők és mentorok között, de másfelől viszont otthon nem igazán támogatták a Projekt céljainak megvalósítását, nem sikerült őket maradéktalanul a gyermekeik tanulásában motiválttá tenni.

3.11 Mennyiben vette figyelembe a Projekt, hogy a helyszínek eltérő adottságúak (településméret, a hátrányos helyzet különböző mértékben van jelen stb.)?

A Projekt alapvetően nem tekintette feladatának, hogy az eltérő helyszíni adottsághoz igazítsa a módszertanát és a tevékenységét. Még az innováció mérése során is megfogalmazódott, hogy „az

összesen 100 fő kontroll csoporttag közel azonos arányban került ki a három konzorciumi tag oktatási intézményeiből, tehát ezen a szinten az adatok összehasonlításával nem foglalkozik a kutatás”, más szóval, a regionális különbségek hangsúlyozása nem képezte részét sem a Projektnek, sem e mérésnek. Inkább, a helyszínek hasonlósága, a társadalmi közeg hátrányos helyzete, amely által kialakult a Projekt konzorciumi kapcsolatrendszere, s abban nem a különbségekből fakadó szakmai lehetőségek felismerését hangsúlyozták, próbálták a lehető leg többértű hasznosíthatóságot elérni az adaptáció tárgyát illetően.

3.12 Milyen kompetenciákat fejlesztett a Projekt elsősorban, s ezek valóban a célcsoport fejlesztésének legfontosabb kompetenciái?

A Projektben kimondva és kimondatlanul is megfogalmazódtak a kulcskompetenciák, amelyek végig kísérték a pályázati ciklust. Ilyen kulcskompetencia – többek között - a kommunikációs képesség, a kooperációs képesség, a problémamegoldó képesség, az empátiára képesség, a konfliktuskezelési képesség és a proaktivitás fejlesztése. A Projekt amúgy minden szakmai tevékenysége fejlesztett kompetenciát, amelyek egy része a szakmai megvalósítók, más része a mentoráltak esetében értelmezhető. A csapatépítő alkalmak az előbbi csoport kapcsolatépítési, együttműködés és hatékony kommunikáció fejlesztési, konfliktus- és stresszhelyzetek oldási, együttműködési készség, az egymás iránti figyelem, a tolerancia és segítőkészség kompetenciáit fejleszti. A mentori programban résztvevő fiatalok saját maguk úgy látták, hogy leginkább az önismeret és az önbizalom terén fejlődtek a legtöbbet, amelyeket alapkompentenciáknak tekinthetünk, hiszen sok egyéb kompetencia ezekből származtatható. A mentorok egy része az önálló tanulás és ismeretszerzés kompetenciájának fejlesztését tartotta a legfontosabbnak. Több mentorált is fejlődött konfliktuskezelésben, döntéshozatalban és verbális kommunikációban. A Projektben kiemelt szempont az egész életen át tartó tanulás filozófiájának támogatása, melyhez a munkaerő-piaci követelmények tudatosítása is hozzátartozik. Mindezek az életpályaépítés kompetencia-fejlesztésének elengedhetetlen elemei.

3.13 A Projekt keretében megvalósult szakmai programok belső arányának értékelése (egyéni versus csoportos, mentorokra versus mentoráltakra vonatkozó, a tudásátadás aránya az adott programon belül stb.). Időben mennyire logikusan épültek egymásra a programelemek, a Projekt időkerete mennyiben tette lehetővé mindezek optimális megvalósulását?

A már korábban is idézett szakmai terv részletesen összefoglalta a szakmai tevékenységek rendszerét a projekten belül. Az egyéni és a csoportos programok aránya ideálisnak mondható. Több dokumentumban is megfogalmazódott az, hogy szükséges egyrészt az egyénre irányuló szakmai tevékenység (egyénre szabott fejlesztési tervek, naplók, mentorálás, konzultáció), ugyanakkor a

csoportos tevékenységek biztosítják a mentoráltak (és a mentorok!) motivációinak fenntartását, utalhatunk a kirándulásra vagy a csapatépítő tréningre. Épp, a kompetencia alapú gondolkodás igazolja a tevékenységek sokszínűségét. A Gantt diagram a projektelemegek időbeli egymás utániségét és egymás mellettiségét is kihangsúlyozta, amelyről már megállapítottuk, hogy alaposan átgondolt és kivitelezett rendszert alkotott. Összességében optimálisnak tarthatjuk a címben megfogalmazott szempont teljesülését.

3.14 Milyen volt a Projekt konzorciumi partnerei közötti kapcsolattartás és együttműködés?

A konzorciumi partnerek közötti szakmai együttműködésnek voltak pozitív és javításra szoruló példái is. Kifejezetten sikeresnek tekinthető például az, hogy a konzorciumvezető Központ, miután a Program megvalósításában már többéves tapasztalattal rendelkezett, a Projekt keretében azokat megosztva sikerrel támogatta a konzorciumi partnereket. A tanévre lebontott mentori tevékenységben különösen az időmenedzsment területén volt szükséges a szakmai tapasztalatok megosztása. A Projekt konzorciumi partnerei, szakmai munkatársai között a kommunikáció hatékonynak és eredményesnek értékelhető, súlyos, megosztásra alkalmas szakmai kérdések, etikai, morális problémák nem merültek fel a Projekt megvalósításának időszakában. A partnerek közötti formális kapcsolattartást szolgálták a Projekt szakmai elemei között is megjelent csapatépítő programok és alkalmak. Ezekben a rendezvényeken a résztvevő szakmai közreműködők kötetlenül tudták megosztani saját tapasztalataikat a többiekkel. Azt is megállapíthatjuk, hogy a Projekt keretében kötelezően teljesítendő kapcsolattartási alkalmakon, programokon túl csak részben látni, hogy a partnerintézmények igényelnék a többletformákat, alkalmakat. Ebben persze az is közrejátszik, hogy az intézmények és szakmai munkatársaik nagyon leterheltek, az elmúlt másfél évben pedig a koronavírus járvány akadályozta a kapcsolattartás egyéb gyakorlatait.

3.15 Az innováció mérése mennyiben volt módszertanilag megalapozott és eredményes a Projektben belül?

Az innováció mérésének összefoglalója egy 60 oldalas, 2020-2021-ben készített dokumentum, melyet az Alapítvány készített vagy készíttetett. Megfelelőnek tartjuk azt az alapdefiníciót, melyet a tanulmány alapul vesz az innováció meghatározásánál: „A társadalmi innováció új vagy újszerű válaszokat ad egy közösség problémáira azzal a céllal, hogy növelje a közösség jólétét.” Csak annyiban javaslom korrigálni a definíciót, hogy a jólét helyett érdemesebb jóllét kifejezést (angolul „well-being”, szemben a korábbi jólét kifejezéshez közelebb álló „wealth” vagy „wellfare” fogalmakkal) használni, amely már nem csupán az anyagi természetű erőforrások meglétét, hanem a lelki-tudati faktorokat is magába foglalja. A jövőre vonatkozó prognózisok szerint egy újfajta értékrend van kialakulóban, amelyben a

jóllét (well-being) fogalomköre kerül előtérbe: a kereslet szerkezete gyökeresen átalakul; az innovációk, a technikai fejlesztések széles körben elterjednek, és csatlakoznak a fogyasztók megváltozott szokásaihoz. Ez együtt alapjaiban megváltoztatja a napi tevékenységeinket, s az anyagi gazdagság (jólét) helyett a boldogság (jóllét) kerül a középpontba. Feltétlenül dicséretes, hogy a Projekt szakemberei az innovációs tartalom méréséhez egy komplex, egymást kiegészítő kutatómódszertani keretet határozott meg, mely alkalmas volt arra, hogy a lehető legpontosabban adjon információt a szolgáltatások, tevékenységek tartalmáról, szem előtt tartva a társadalmi innováció fogalomrendszerét. A komplexitás itt háromféle módszer, a kérdőíves lekérdezés, a személyes megfigyelés és dokumentumelemzés volt. A dokumentumelemzés során csak a legfontosabb szakmai tartalmak (benyújtott szakmai terv, mentori kézikönyv, 2 db. mentori napló, „Suliplussz” kidolgozott online tananyag és az egyéni tanácsadás dokumentumai) elemzésére került sor. A dokumentumok elemzésénél a tanulmány figyelembe vette a tartalmat (az innováció szempontjából), továbbá az adminisztráció széleskörűségét és pontosságát (már ahol ez releváns volt) és az eredményességet, amely magába foglalja az adaptálhatóságot, s a mentorok számára biztosított hasznos, alkalmazható tudás témáit is. Nagyon fontos és jó döntésnek tarthatjuk, hogy a megfigyelés adatgyűjtési módszere is része lett a mérésnek. A kulturális minták, az értékek és attitűdök, az identitás és a térhasználat, s a kultúra megannyi szegmense nehezen verbalizálható, márpedig a társadalomtudományokban vezető kvantitatív iskolák (kemény szociológia, statisztika, demográfia) elsősorban jól dekodolható szövegekben és számokban tudják megragadni a társadalmi és kulturális folyamatokat. A Projektbe bevont, viszonylag kis létszámú célcsoport, illetve a Projekt időtartama lehetővé tette a kvantitatívabb technikák, mint például a megfigyelés alkalmazását, mely a néprajzban, kulturális antropológiában vagy a proxemikában már bevett gyakorlatnak számít. A megfigyelések kérdéseit és szempontjait is tartalmazó táblázat (23. o.) kulcs gondolata, hogy az adott szakmai projektem mennyiben kapcsolódik az innováció céljaihoz. Valóban, ez a megfigyelés során is kérdés lehet, ám sokkal fontosabbnak tartjuk azokat a kérdéseket, amelyeket leginkább a megfigyelések által lehet elemeznünk. E tekintetben a mérés kiemelt felismerése, hogy a mentorálás során szükséges lehet egy engedélyezett harmadik személyre, a megfigyelőre, aki – többek között – képes alapvető információkat szerezni a mentor és a mentorált kapcsolatáról, a két célcsoporthoz tartozó egyén személyiségjegyeinek egymásra hatásáról. Tökélesen egyetérthetünk azzal a kijelentéssel, miszerint „Annak érdekében, hogy a megfigyelés során szerzett objektív adatok az innovatív

tartalomra kiterjedő módon sokszínű, ugyanakkor precíz képet alkossanak, véleményünk szerint több tevékenységet is érdemes megfigyelés alá vonni. Erre reagálva jelöltük ki a mentorálást, a szakmai konzultációkat, a tapasztalattal megosztó rendezvényt, valamint a kirándulást, hiszen mindkét különböző célcsoportot tekintetében szerettünk volna közelebb férkőzni a valósághoz, megfigyelni az egyes tevékenységek didaktikáját, tervezettségét, tartalmi elemeit.” Vagyis, ebben az esetben, véleményünk szerint a Projekt (és a Program) fő tevékenységére, a mentorálásra kell helyezni a hangsúlyt. Az innováció mérést végző szakemberek összesen 6 megismert mentori találkozón készítettek feljegyzéseket a folyamat eredményességének, az innovativitás mérésének igényéből kiindulva. A hét

kérdés, amelyen keresztül e projektelem innovációját mérte a megfigyelő (mennyire interdiszciplináris a mentori munka folyamata; a mentor kommunikációja mennyire adekvát; a folyamat időtartama, rendszeressége mennyire illeszkedik az igényekhez; mi jellemzi a mentor személyiségét; milyen a mentor - mentorjelölt kapcsolata; mennyire széles, pontos a dokumentáció, nyelvezete milyen minőségű; egy külső szakértő mennyiben képes értelmezni azt) közül két kérdés igazán adekvát, az amelyik a kommunikációra, s amely a mentor és a mentorjelölt kapcsolatára kérdez rá. Egyet kell értenünk azzal a szemléletmóddal, miszerint a mentor – mentorált kapcsolatok minőségében a mentorok személyiségjegyei a meghatározóak. Ha kellő empátiával, jó kommunikációs képességgel, megfelelő érzelmi intelligenciával, függetlenséggel, humorral és megbízhatósággal (titoktartás) rendelkezik a mentor, sokkal eredményesebben tudja ellátni feladatát, mintha csupán a szakmai tapasztalat megléte alapján választották volna ki. A kérdőíves mérés (lekérdezés) során összesen 200 tanulótól kaptak értékelhető válaszokat (217 kitöltésből). A mintába bekerültek a projektbe bevont és a kontrollcsoport tagjai, egyenlő arányban, 100-100 fő bevonásával. Nagy kérdés, hogy a kérdőív kérdéseire mennyire adtak őszinte válaszokat a megkérdezettek? Mennyire lehet elfogadni azt, ha a mentoráltak 19%-a úgy válaszol, hogy havonta néhányszor múzeumba megy (38. o.), s 16%-ok mindennap végez önkéntes munkát (39. o.)? Ugyanez a kontrollcsoportnál 5% és 17%. A 17. sz. táblázat (40. o.) a mentoráltak személyiségfejlődésének jegeit mutatja pontokba rendezve. Biztosan sikeres volt a Projekt, de a 0-2 fő versus 325-450 fő túl nagy különbségnek tűnik a válaszolók között. Más szóval, ez esetben a mérésnek hangsúlyoznia kellett volna, hogy a szubjektív önértékelés nem egyenlő az objektív, külső szakértők által mért arányokkal. Ezzel szemben, informatív és értelmezhető a 20. ábrában bemutatott, „a mentoráltak legkedveltebb tevékenységei” mérés adatai. A kirándulás, a mentorálás és a pályaaorientáció más-más szempontból került az „élre”. Az innováció mérése nagyon értékes dokumentum, igaz vannak olyan adatai, táblázatai, amelyek nehezen értelmezhetők. Az első táblázatnál a szöveg utal ugyan a kategóriák összevonására, de ezt érdemes lett volna részletesebben elmagyarázni). A mérés eredményeként megfogalmazott javaslatok (pontokba szedve):

1. A mentorok eltérő szakmai háttérrel rendelkeznek, ami – a Program komplexitását is figyelembe véve – esetükben egy nagyobb, legalább 30 óraszámot kitevő egységes, a gyakorlatot is figyelembe vevő felkészítést indokol.
2. A mentorok felkészítése során az önismeretfejlesztésben alkalmazott önértékelő eljárások beillesztése javasolt.
3. A pályaismeret fejlesztés érdekében külön költségeket érdemes tervezni a szakmalátogatásra, munkahelyeket látogató kirándulásokra (akár kisebb 8-10 fős tanulói létszámmal).
4. A mentorjelöltekkel való tartalmasabb, időben hosszabb foglalkozások javasoltak, amelyek tartalmi is fejlesztésre szorulnak.
5. A mentori kommunikáció hatékonyságának fejlesztése érdekében folyamatos kommunikációfejlesztésre van szükség. Ennek két irányát definiálta a mérés. Egyrészt, kiemelt szereppel bír a digitális kompetenciák fejlesztése ezen a területen, hiszen az online térben való

- kommunikáció hatékonyságát is emelni kell. Másrészt, jobban el kell sajátítani a mentoráltak (azaz a Z és az Alfa generációhoz tartozó fiatalok) nyelvhasználati kultúráját, gyakorlatát.
6. Mentálhigiénés szakember bevonása szükséges lehet a halmozottan hátrányos helyzetű, roma tanulókkal való eredményesebb bánásmód érdekében.
 7. A függőségi problémák eredményes kezelése érdekében addiktológus szakember bevonása indokolt lehet.
 8. Az alacsonyabb életkorú korcsoportok (általános iskola alsósai és az óvodások) irányában az eddigieknél hatékonyabb kapcsolatfelvétel szükséges, mert ebben az esetben már a szolgáltatásokkal való kapcsolat az alacsonyabb életkorú korcsoportokban is megkezdődhet, így adva egy folyamatos ívet az egész támogató, preventív tevékenységnek.
 9. Hatékony szakmai diskurzus támogatására van szükség az állami apparátus különböző intézményeivel is, de különösen a családsegítő szervezetekkel, a pedagógia szakszolgálatokkal, nevelési tanácsadásban érintett szervezetekkel.

Megállapítható, hogy az innováció mérése során megfogalmazott javaslatok mindegyike reális helyzetértékelésen alapuló, konkrét, szakmailag indokolt és előremutató.

3.16 Milyen a Projekt infokommunikációs háttere, mennyire informatív és jól kezelhető a honlapja, elérhetőek-e az eredmények a szélesebb nyilvánosság számára?

A Projekt infokommunikációs hátterének legfontosabb a projekt alatt, amelyet a „saját projekt-tevékenység folyamatos közzététele saját felületen” szakmai beszámolókon keresztül lehetett nyomon követni. Elsőként az elérhetőséget kell értékelnünk. A Google felületen, a kereső négyzetbe a „suliplussz” kifejezést beírva, elsőként ezt a honlapot „dobja ki” az internet, ami feltétlenül üdvözlendő. Hátrány viszont, hogy csak így, egybeírva és kettős sz-szel értelmezi ilyen módon a Google a keresést. Ha a kereső személy a fogalmat – akár egybe, akár külön írva – egy „sz-szel” írja be, akkor viszont elsősorban egy tankönyvcsalád, másodsorban pedig egy miskolci bejegyzésű Oktatási, Szervezési, Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság cégadatai válnak láthatóvá. Külön írva („suli plussz”) pedig a Google úgy értelmezi, hogy téves a fogalom, s a „suli plusz”-jellegű találatokat ad ki. A kereshetőséget követő szempontok a design, az átláthatóság és felhasználóbarátság, valamint az informativitás. Hozzá kell tenni, hogy a honlap nem csupán a Projekt, hanem a Program szempontjából is az első számú online információs felület. Minden, az előbb felsorolt szempontoknak maximálisan megfelel az internetes oldal. A kezdőlap bal felső sarkában a Program jól eltalált lógója, a jobb alsó sarokban pedig a támogatásra (Széchenyi 2020) utaló buborék kapott helyett. A kezdőlap közepén a konzorciumvezető Központ épületének napsütötte bejárati oldala látható. Nagyon jó, hogy mind a Központ, mind pedig a konzorciumi partnerek neve és elérhetősége több oldalról is biztosított. Egyfelől a kezdőlap alján, másfelől a kapcsolat menüpont alatt. Itt olvasható a Projekt teljes adatlapja az azonosítóval és a megvalósítás időtartamával. Hasonlóan jó megoldás, hogy a Projekt főbb eseményeiről

beszámoló hírek is két oldalról érhetőek el. Egyfelől a kezdőlapról, másrészt a híreink önálló menüpont alatt. Az első bejegyzéstől kezdve (Nyitó Értekezlet, 2018. június 7.) mind az 53, a Projekttel kapcsolatos szakmai hír elérhető a honlapon. A kezdőlapot követő második menüpont a Projekt általános összefoglaló leírását tartalmazza, meglehetősen részletesen és informatívan. Ez azért nagyon fontos, mert így a Projekt tárgya (a célkitűzésektől a módszerekig) nem csupán a konzorciumi tagok számára válik elérhetővé és megismerhetővé, hanem bárki számára, akik ezekben a kiemelt stratégiai témákban bármiféle szerepet vállalnak, éljenek ők bárhol is a világban. A következő menüpont a dokumentumok nevet kapta, melyen jól láthatóak azok a dokumentumtípusok (többek között: a mentorálti programba történő jelentkezés lapja; a három konzorciumi partner adatvédelmi tájékoztatói; egy a Projectre kifejlesztett PPT-sablon; a „suliplussz” program alapidokumentuma, mely tartalmazza a különböző adatlapokat, kérdőíveket is; a bekerülési szempontsor; a bemeneti mérés sablon, az egyéni fejlesztési terv sablon,; az egyéni előrehaladási napló sablon; ESZA kérdőív külön a 16 év alattiaknak és 16 év felettieknek; jelenléti ív minta; szakmai beszámoló minta; konzorciumi munkanapló minta; mentori kézikönyv; a szakmai irányító munkacsoport működési kézikönyve; a monitoring folyamatleírás; a pedagógiai program (EJROK-implemetáció), amelyek a Projekt megvalósítását nagymértékben megkönnyítették. A dokumentumok egy része alapvető információkat tartalmaz, míg a másik része a jelentések, beszámolók standardizálásához nyújtottak segítséget. A galéria menüpont alatt láthatóak a szakmai eseményeken készült fényképek. A három kategória (események, szolgáltatások, pillanatképek) alatt közel 90 fénykép található, közülük is több ugyanahhoz az eseményhez, plusz információt alig hozzáadva szerepel. Ezzel szemben, a Projekt olyan sokszínű és szerteágazó programcsomagot valósított meg három éven keresztül, hogy a több száz, sőt ezres tétel sem lenne túlzó. Ezen túl, szükséges lehetett volna, hogy a fényképekhez leírások, címkék is készüljenek, legalább a program nevével, helyszínével és időpontjával. Ezt úgy is meg lehetett volna oldani, hogy egy-egy ilyen esemény egy-egy „mappát” kap, amelynek elnevezése pótolhatta volna a hiányzó adatokat. A mappákat azután tematikus vagy pedig időbeli sorrendben lehetett volna rendezni a menüpont alatt. A központi honlap legfontosabb információs tartalmait a tananyag menüpont alatt érhetőek el. Itt, a Moodle platformjára alkalmazott online kurzusok tananyagai olvashatóak. nagyon jó, hogy a honlap ezen oldala felkínálja a lehetőséget, hogy valaki közvetlenül innen el tudja érni a Moodle mobiltelefonos applikációjának letöltési felületét. Két fajta jogosultságot vesz alapul a rendszer, a teljes jogú tagokat (a Projekt szakmai közreműködői, mentorai és mentoráltjai) és a vendégeket. Utóbbiak – érthető módon - csak korlátozott hozzáféréssel rendelkeznek a tananyagokhoz, inkább csak azokat tartalmi áttekintése válik elérhetővé számukra. Összességében elmondható, hogy a Projekt egyik legfőbb alapelve, miszerint „az átláthatóság jelentése a projektünkben azzal írható le a legegyszerűbben, hogy minden, a projekt szempontjából lényeges tartalmat elérhetővé kell tenni”, maradéktalanul teljesül, s ebben a honlap kitüntetett szerepet kap.

3.17 A Projekt értékelése a különböző szempontok szerint, táblázatba foglalva

Mennyire tekinthető sikeresnek és eredményesnek a Projekt az alábbi szempontok szerint?											
<i>0 azt jelenti egyáltalán nem volt sikeres és eredményes, a 10-es pedig azt, hogy teljes mértékben sikeres és eredményes.</i>											
Mennyiben vette figyelembe a Projekt az EU értékeit, ajánlásait, szabályait (GDPR, környezeti és kulturális értékek védelme stb.)?	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Milyen mértékben volt megalapozott a Projekt szakmailag, kiváltképp a benne nevesítetten szereplők, a konzorciumot vezető intézmény, a konzorciumi partnerek, a Projekt menedzsmentjének szakmai kompetenciái és tapasztalatai?	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Mennyiben volt nyitott a Projekt arra, hogy az időközben megjelent szakmai tanulmányok, iránymutatások stb. eredményeit integrálja?	Az értékelés során nem releváns szempont										
Mennyiben volt rugalmas a Projekt, hogy szakmai megvalósításában az adott helyzethez igazodva változtassanak az előzetesen eltervezettekhez képest?	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Mennyiben jelent meg az előremutató önkritika, a javítandó hiányosságok felismerése és dokumentálása?	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Mennyiben volt átgondolt és sikeres a Projektben a mentorok kiválasztása?	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Hogyan történt a programban a mentoráltak kiválasztása (különös tekintettel a hátrányos helyzet jellegének megállapításával, pl. szó volt-e SNI-ről és azon belül pl. autizmus zavarban szenvedők felismeréséről)?	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Volt-e arra kidolgozott módszer, s ahhoz milyen gyakorlat társult, hogy a Projektben szereplő mentorok és mentoráltak végig (de legalább egy éven keresztül) aktívan részt vegyenek a szakmai programokban? Mennyiben volt képes a Projekt fenntartani a benne résztvevők motivációját? Azt milyen eszközökkel érték el?	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Milyen objektív és szubjektív mutatók mentén értékelték a szereplők (mentorok, szakmai vezetők) a Projekt sikerességét (elsősorban a mentoráltak előrehaladásának vonatkozásában)?	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Milyen tágabb társadalmi kapcsolathálóban működött a Projekt, s a külső szereplőket mennyiben sikerült bevonni a Projektbe (mentoráltak családja, pedagógusai, a szociális ellátórendszer aktorai, civil szervezetek, szakértők)?	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Mennyiben vette figyelembe a Projekt, hogy a helyszínek eltérő adottságúak (településméret, a hátrányos helyzet különböző mértékben van jelen stb.)?	Nem értékelhető szempont										
Milyen kompetenciákat fejlesztett a Projekt elsősorban, s ezek valóban a célcsoport fejlesztésének legfontosabb kompetenciái?	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
A Projekt keretében megvalósult szakmai programok belső arányának értékelése (egyéni versus csoportos, mentorokra versus mentoráltakra vonatkozó, a tudásátadás aránya az adott programon belül stb.).	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Milyen volt a Projekt konzorciumi partnerei közötti kapcsolattartás és együttműködés?	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Az innováció mérése mennyiben volt módszertanilag megalapozott és eredményes a Projektben belül?	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Milyen a Projekt infokommunikációs háttere, mennyire informatív és jól kezelhető a honlapja, elérhetőek-e az eredmények a szélesebb nyilvánosság számára?	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----------	----

A Projekt egyes szempontokra kapott pontszámainak átlaga (0 és 10 között): 8,29

4 A PROJEKT ÁTFOGÓ ÉRTÉKELÉSE

4.1 Általános szöveges értékelés

Az összefoglaló beszámolók szerint a Projekt az objektív mutatóik megvalósításában sikeres volt.¹² Sikerral teljesültek a mérföldkövek, a szakmai tevékenységek és tartalmak még akkor is, ha a világiárvány nagy nehézség elé állította 2020-2021-ben a Projektben résztvevőket, hisz a szakmai tevékenységek többségét a személyes találkozásokra és jelenlétre dolgozták ki. A Projekt kiválóan definiálta azokat a célokat, amelyeket el szeretett volna érni (korai iskolaelhagyás csökkentése, s minden, ami ebből következik); azokat a kompetenciákat, amelyek fejlesztését megvalósíthatónak vélték a projekten keresztül, s amelyek hozzájárulhattak a cél eléréséhez; azokat a célcsoportokat, amelyek számára biztosították a Projektben való részvételt; azokat a fejlesztési és beavatkozási eszközöket, amelyek biztosították a célok sikeres megvalósítását; azokat a tevékenységeket, amelyeken keresztül a cél elérése a leginkább biztosítható; s végül mindazokat a módszereket, amelyek által e komplex Projekt megvalósíthatóvá vált. Összességében megállapítható, hogy a Projekt eredményeként bizonyítást nyert, hogy a korábban kifejlesztett innováció, a Program, kiegészítve a Projekt során hozzá illesztett szakmai tevékenységekkel, egészében (mint „suliplussz” program) vagy akár egyes elemeiben is adaptálható, sőt ajánlott és javasolt az adaptálása minden olyan térségben, ahol a (halmozottan) hátrányos helyzetű társadalmi csoportok gyermekei az országos arányt meghaladóan magas korai iskolaelhagyási

¹² „Programunk a tervezetteknek megfelelően halad. A projektmenedzser munkacsoport tagjainak tevékenysége zavartalanul biztosított. A projektmenedzser kapcsolatot tart az Irányító Hatósággal, valamint a szakmai szereplőkkel, vezeti a projektdossziét, felel a projekt szabályos és eredményes megvalósításáért. A pénzügyi vezető beszerzési folyamatokat kontrollál, felügyeli a szerződéskötések és kötelezettségvállalások adminisztrációját, folyamatát, pénzügyi dokumentumokat kezel, kifizetési igényeket generál, a projektmenedzserrel közösen végrehajtja az előrehaladás érdekében a módosítási igények benyújtását. A nyilvánosság biztosítása folyamatos, B tábla továbbra is látható a helyszínen, weboldal rendszeresen frissítve van. A horizontális szempontok teljesítéséhez szükséges tevékenységek folyamatosak, az ESZA adatlapok résztvevői kitöltetése folyamatosan zajlik, a „Társadalmi innovációt és transznacionális együttműködések célzó projektek száma” monitoring mutató elérésének feltételei folyamatosak. A szakmai vezető a szakmai eredmények sikeres elérésének feltételeit biztosítja a szakmai munkacsoport tagokkal együtt. A konzorciumi tagok részéről a szakmai tevékenységek folyamatosak, a konzorciumi munkarend folyamatosan valósul meg. A projekt szakmai résztevékenységeinek előrehaladása időarányos, a tagok közti kapcsolatfelvétel, munkafolyamat kialakítás folyamatos. Az innováció tárgyát képező „Suliplussz” mentor-program szakmai részleteinek kidolgozása, adaptáció feltételeinek kidolgozása folyamatosan zajlik, a bevezetésre kínált program első körös adaptációja folyamatban van, a konzorciumi tagokkal történő szakmai események során a benyomások összegzése folyamatos. A célcsoporttagokat, a szakmai megvalósítókat támogató programelemek, mérések és egyéb résztevékenységek folyamatosan zajlanak.” (Idézet a 2019. június 14-én beküldött 2. szakmai beszámoló szövegéből).

mutatókkal rendelkeznek. A Projekt adaptációja azonban azokban az iskolákban is alkalmazható, amelyekben relatív alacsonyabb a korai iskolaelhagyók arányszáma, ez esetben az egyéni esetekre fókuszálva érdemes a felzárkóztatási program elemeit átvenni.

4.2 A Projekt SWOT elemzése.

A SWOT elemzés célja, hogy annak lezárásával, meghatározzuk a Projekt erősségeit és gyengeségeit, illetve lehetőségeit és veszélyeit.

	pozitív	negatív
belső	erősségek <ul style="list-style-type: none"> • A szakmai munkacsoport tagjainak tapasztalatai és elkötelezettsége • Pontosán definiált célok, módszerek és tevékenységek • Kipróbált és bevált pedagógiai módszerek • Tudatosan egymásra épített szakmai projektelemek • A Projekt alapjául szolgáló Program kínálta többéves tapasztalat • A menedzsment projekt-tapasztalatai • A Projekt megvalósításának • Átfogó mérési és monitoring rendszer • Holnap és információs gyakorlat 	gyengeségek <ul style="list-style-type: none"> • A Projekt konzorciumi partnereinek nincs egymással konzorciumi kapcsolat-előzménye • A mentorok és a mentoráltak életkora közötti különbség • Frissítésre szoruló pedagógiai módszerek • A résztvevők motivációjának megteremtése nehézkes • A szakmai munkacsoport feladathierarchiájának kialakítása • A szülők bevonása a Projektbe • A digitális kompetencia szintje • A civil szervezetek bevonása nem volt egyértelműen sikeres
külső	lehetőségek <ul style="list-style-type: none"> • A Projekt célkitűzésének megvalósítására alkalmas pályázati környezet • A célkitűzés a társadalom szélesebb közönsége szemében fontos és támogatandó 	veszélyek <ul style="list-style-type: none"> • Pályázati bürokrácia • Koronavírus-járvány • Egyre szigorodó adatvédelmi környezet

4.3 Szakmai ajánlások és javaslatok

1. A halmozottan hátrányos helyzetből fakadó tanulási és viselkedési zavarok olyan komplex, szinte egyénenként különböző lelki, szellemi és fizikai állapotokban manifesztálódnak, hogy érdemes már a kezdetektől az ehhez kapcsolódó, speciális területekről érkező szakemberek bevonása a szakmai munkába. Itt elsősorban a gyógypedagógus, a gyermekpszichológus, a mentálhigiénés szakember, családterapeuta stb. bevonása lehet indokolt, amennyiben az iskola nem rendelkezik ilyen munkakörű/végzettségű munkatárssal. Lehet, hogy az iskolában tanító pedagógusok és szaktanárok is jól definiálják a problémát, de a megoldáshoz szakirányú végzettség és tapasztalat szükséges.

2. Nagyon fontos eredménye a Projektnek, hogy megerősítette és bizonyította azt a feltevést, miszerint minden tanuló más és más, s az egyéni fejlesztési tervek kidolgozása és nyomon követése szükséges, ugyanakkor ezeket a gyermekeket és fiatalokat integráltan szükséges oktatni, hátrányaik leküzdésében pedig nagyon fontos szerepe lehet az ilyen és hasonló programoknak.¹³ Ez idő- és energiaigényes vállalkozás, de hosszú távon mindenképpen megtérülő, a humántőkébe fektetett beruházás. A Projektben megvalósuló humánszolgáltatások személyre szabása ennek mentén célszerű, így például a strukturált csoportos foglalkozások tematikáinak célcsoportra szabása is meg kell valósuljon. A komplex, ugyanakkor személyre szabott támogatás ennek hiányában nem képzelhető el, annak ellenére sem, hogy a projektbe bevont célcsoporttagok korcsoport, szociális, mentális jellemzőik tekintetében nagy homogenitást mutatnak.
3. A foglalkozások módszerét érdemes mindenképpen frissíteni, fiatalosabbá és érdekesebbé tenni a számukra. Előtérbe kellene kerülnie az interaktivitásnak, a digitális formáknak és az online platformoknak.
4. Az előbbiekkal nem mond ellent, hogy a csoportos, közösségi kapcsolatokra irányuló tevékenységeket és kompetenciákat is fokozottan erősíteni kell. Az elmúlt évtized átfogó ifjúságkutatásai nagyfokú elmagányosodást és individualizációt mértek a fiatalok körében. Jövőképek is egyre inkább csak az egyéni karrierre fókuszál, talán még a család az a társadalmi csoportforma, amelyet fontosnak tartanak. Ugyanakkor a korábbi korszakokban kiemelt igazodási közösségnek tekintett egyház, nemzet és lokalitás szerepe életükben eljelentéktelenedett. Újra fel kell építeni a társadalmi szolidaritást és a közösségi felelősségvállalást az életükbe. A globalizációval szemben a kis léptékek, a fogyasztói szemlélet helyett a fenntarthatóság értékeit kellene feljűk közvetíteni.
5. A mentorok kiválasztásában és felkészítésében szükséges lenne figyelembe venni a Z- és az Alfa generációhoz tartozó célcsoport tulajdonságait (online és offline társadalmi kapcsolataikat, ismeretszerzési csatornáikat, digitális kompetenciáikat, kommunikációs sajátosságait, életszervezési gyakorlataikat, értékrendjüket, szabadidőeltöltésük preferált alkalmait). Minél nagyobb a mentor és a mentorált közötti életkorbeli, életmódbeli és életfilozófiai távolság, annál kevésbé valószínű, hogy a Projekt vagy a Program hosszabb távon sikereket érjen el. A mentorok elvárt személyes kompetenciáit ebből a szempontból újra kell gondolni és értelmezni.

¹³ Az 1980-as években rossz emlékezetű, a problémát csak csoportosan orvosolni szándékozó rendszerben, a hátrányos helyzetű gyermekek, közülük is különösen a roma tanulók arányának a növekedése a kiegészítő iskolában társadalmi vitákat indított el a szelekció problémáiról. A kiegészítő iskola elnevezés az 1985. évi I. sz. törvény alapján megszűnt, elsősorban az érintettek megbélyegzésének elkerülése céljából. Ma minden korábbi kiegészítő iskola az eltérő tantervű általános iskola (EÁI) elnevezést viseli. A kiegészítő iskola funkcióit, tanulónépességének összetételét a névváltozás nem érintette. Az EÁI-ba azok a 6-16 éves, nehezen tanuló (enyhén értelmi fogyatékos, tanulásban akadályozott) gyermekek/fiatalok járnak (a tanköteles népesség 2,4-2,8%-a), akik akadályozott fejlődésük folytán a többségi általános iskolában nem tudnak eredményesen tanulni. A EÁI felvételi körzetét a közoktatási irányító szervek, az EIA-ba való felvételt pedig jogszabályok határozzák meg. A tanulási képességet vizsgáló szakértői és rehabilitációs bizottság (gyógypedagógiai szakértői bizottságok) vizsgálata alapján írásos javaslat készül akkor, ha a tanulási nehézséget mutató gyermek oktatása az EÁI-ban indokolt. A döntésben a szülőknek törvény által biztosított jogaik vannak. (https://hu.wikipedia.org/wiki/Kiseg%C3%ADt%C5%91_iskola)

6. Az egyéni és a csoportos foglalkozások is elsősorban a hiányból indulnak ki. Miben van lemaradva az adott tanuló, hogyan lehetne a többekhez felzárkóztatni? Természetesen erre is szükség van, de nagy mértékben növelhető lenne a mentoráltak motivációja, ha olyan kreatív foglalkozások is részei lennének a programnak, ahol az alkotás és a művészi önkifejezés kap hangsúlyt, ezáltal pedig növekszik a tanuló önbizalma, társadalmi integrációs motivációja. Rajz- és festőszakkör, zenei szakkör (gondoljunk csak Snétberger Ferencre, aki 2011 nyarán Felsőörsön elindította a Snétberger Zenei Tehetség Központot, amelynek célja, hogy egy hazai és nemzetközi szinten egyaránt elismert iskola legyen, melyben a fiatal, hátrányos helyzetű roma zenei tehetségek világszínvonalú képzést és mentorálást kapjanak). Igen, a mentorálás, az egyéni fejlesztés nem csupán a hátrány eltüntetését kell, hogy szolgálja, hanem akár az előny kiaknázását is.
7. Szükséges lenne a hasonló projektekbe és programokba a társadalomtudományos szemléletmódot is beépíteni. Alapvetően pedagógiai fogalmakkal, célokkal, módszerekkel és tevékenységekkel operált a Projekt, ugyanakkor itt egy kulturális antropológiai fordulatra, szemléletváltásra lenne szükség. Ennek része, hogy a Projekt kiindulásaként szükségszerű feltárni a célcsoport társadalmi – gazdasági – kulturális háttérét, de mindezt nem a nemroma, értelmiségi középosztály nézőpontjából, hanem a másik tekintetét is alapul véve. Más szóval, a különféle kultúraközpontú néprajzi és társadalmi problémaközpontú szociológiai kutatásokat egyaránt a külső, középosztályi nemcigány értelmiségi nézőpont szervezte, sokszor egy-egy sztereotípiából, hiányból indult ki, s jó szándékkal a cigányok „integrációját”, „kolonizációját” evidens törekvésnek fogták fel. Az antropológiai fordulat lényege, hogy a hátrányos helyzetű, azon belül is a cigány csoportok életvilágait belső kategóriáik és olvasataik alapján értsük meg. Be kellene építeni ezt a tudást, amelyet a nemzetközi tudományosságban – a cigányok és nevelés vonatkozásában – Leonardo Piasere, Bernard Formoso vagy Teresa San Roman képvisel. Magyarországi viszonylatban mintaként lehet hivatkozni Bakó Boglárka csobánkai tapasztalataira: „A külön(böző)ség tanítása, avagy a csobánkai romungró gyerekek továbbtanulási esélyei” (Tabula online) és „A csobánkai romungro gyerekek iskolai kudarcai” (<http://beszelo.c3.hu/cikkek/mentalis-hatarok>).
8. A Projekt és a Program adaptációja során érdemes lenne a magyarországi Tanodák pedagógiai programját tanulmányozva átvenni és beépíteni, továbbgondolni a jó gyakorlatokat. Érdekes, hogy a Projekt erre csak részben hivatkozott a dokumentációjában. (Hogy mennyire hasonló a célkitűzés és a módszer, annak érzékeltetéseként az egyébként épp Bakó Boglárka közreműködésével alapított csobánkai Tanoda hivatalos célkitűzéseit idézzük. „A program célja a 6-18 éves korosztály sikeres iskolai előrehaladásának és személyiségfejlődésének támogatása. Foglalkozásainkat személyes igényekre és készségekre szabott pedagógiai módszerekkel tartjuk, egyéni vagy kiscsoportos formában. Havi rendszerességgel közösségi programokat szervezünk a tanodásoknak és családjaiknak. A nyár folyamán a szabadidő élménydús eltöltését segítő programokat, és nyári táborokat tartunk. Diákjaink tanulmányi eredménye folyamatos javul, az iskolai lemorzsolódás, a korai iskolaelhagyás aránya csökken, a középfokú oktatásban egyre

nagyobb számban maradnak bent. 2012 óta, közel 100 diák látogatta rendszeresen a tanodát, akik közül öten érettségi vizsgát tettek, tízen pedig szakmai végzettséget szereztek.” (<https://csodamuhely.hu/>) A különbség, hogy a Projekt és a „Suliplussz” Program szorosabban kötődik általános köznevelést biztosító intézményekhez (iskolákhoz).

9. A szülők bevonása, a Projekthez kötése a sikeresség kulcskérdése. Nem csupán arról van szó, hogy időnként családlátogatást kell tenni vagy a szülő beleegyezését meg kell szerezni, hanem hogy a szülőnek is egyenrangú részlevé kell válnia a mentor-programnak.